

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

16-22 august 1995
(Anul XXVIII)

32

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

SALA
DE
LECTURA

Strindberg alchimist și iubirea lui telepatică

(pag. 8-9)

Schimbarea la față a culturii

ÎN INTERVIUL ACORDAT Marinei Constantinescu de către Andrei Șerban, publicat în două numere ale *României literare*, marele regizor se referă, între altele, la dezamăgirea pe care a încercat-o, revenind din exil, când a constatat că noua societate românească nu era pregătită, după deceniile de comunism, pentru o nouă cultură. Nu e vorba doar de amărăciunea unui om pe care colegii lui de breaslă nu l-au înțeles și pe care autoritățile l-au boicotat. E vorba de un lucru mult mai grav. Intenția lui Andrei Șerban n-a fost pur și simplu aceea de a realiza în România spectacole pe măsura talentului său și care puteau relansa în lume un teatru cu bogate tradiții și numeroase reușite. Andrei Șerban a dorit să schimbe o mentalitate. Au dorit-o, desigur, și alții, artiști ai scenei, ai condeului, ai penelului, muzicieni, poeți, filosofi. Proiectul tuturor - poate nu neapărat conștient - a constat în crearea unei culturi capabile să fie inima vie a României postcomuniste.

În timpul lui Ceaușescu, această inimă culturală a existat. Bătăile ei s-au făcut auzite în multe straturi ale societății. Rezistenței armate față de comunism din anii '50 i se poate adăuga rezistența culturală din anii '60-'80. Cultura era atunci cenzurată sau mutilată, dar nu marginalizată, în sensul că ea a reușit, înfrângând obstacolele ideologice, să fie trestia prin care un popor întreg putea să respire, înecat cum era în apa mîloasă a frigului, foamei și umilințelor de tot felul.

După 1989, tocmai rolul acesta esențial al culturii în viața unei națiuni pare să fi încetat să existe. Cu alte cuvinte, nu s-a născut încă o cultură care să fie, astăzi, la fel de vital necesară cum a fost cultura de ieri. Proiectul gândit de Andrei Șerban sugerează acea schimbare la față a culturii capabilă să fie hrana spirituală a unei societăți schimbate ea însăși, mai mult sau mai puțin, la față.

Am comentat și alteori în această pagină dificultățile culturii actuale: penuria materială, birocrația, disprețul față de valori. Dar dificultatea cea mai mare este, în fond, marginalitatea culturii contemporane. Audiența ei a scăzut. Cărți, concerte ori spectacole majore trec neobservate. Artiștii nu mai sînt considerați personalități de prim plan. Oricît de mare ar fi miza unor dispute sau polemici culturale, ele rămîn în urma cotidianului politic. Liderii de opinie nu se mai recrutează dintre critici sau scriitori, ci dintre oameni politici.

Pînă la un punct, această situație e oarecum normală într-o democrație. Dar democrația românească de astăzi implică o originalitate sau, mai bine zis, un păcat originar. Cine ar putea să uite sloganul strigat în 1990? Moarte intelectualilor! El ne răsună și azi în urechi. Nu trebuie să facem eroarea de a-l considera un *cri de coeur* al bucureșteanului de rînd sau, nici atît, al poporului român. Sloganul a fost pus în gura unor oameni, pentru care cultura era o mare necunoscută, de către oficialitatea politică interesată să speculeze ignoranța anumitor categorii sociale și să divizeze societatea. E foarte probabil că marginalizarea culturii și-a aflat sursa în contextul politic al primului an de după revoluție și în sentimentul, dacă nu neapărat în conștiința clasei aflate la putere, că adevărata cultură este totdeauna liberă față de putere și i se opune în mod radical.

De ce, totuși, politica?

(pag. 3)

Logica în literatură

(pag. 5)

„Stăpînii lumii”

(pag. 14)

Linia firavă a tradiției

(pag. 12)

Lumina de la naștere

DUPĂ douăzeci de ani de viață intensă în Suedia m-am întors în România pentru câteva zile. Eram atât de nerăbdătoare să-i revăd pe dragii mei prieteni și pe neprieteni. Amintirile din prima viață constituie un punct stabil în tot ce fac eu - un fel de fântână ineuizabilă din care ies mereu culori și mirosuri, chipuri și dureri, răni de nevindecat precum sinuciderea tatălui meu și moartea mamei la a cărei înmormântare n-am putut veni. I se refuzase viza de multe ori și asta numai pentru că noi n-aveam de gând niciodată să publicăm o carte despre Ceaușescu, în schimb publicasem cartea lui Paul Goma invitându-l la Stockholm și silind PEN-CLUBUL suedez să ia în considerație situația paroxistică în care se găsea România atunci. Revista noastră JACOBS STEGE a fost singura revistă care publicase pe prima pagină fotografia lui Paul cu un apel către intelectualii suedezi: pe 5 aprilie 1977, când el fusese arestat pentru acțiunea lui de solidarizare cu Charta 77.

Toate aceste amintiri și multe altele m-au silit într-un fel să trăiesc mereu cu trecutul și să consider prezentul în lumina zbuciumată a aceluia trecut.

Când am pus piciorul pe pământul natal m-am simțit acasă dar și ca un străin. Vechea și noua țară s-au topit împreună într-o senzație de nedescris. Pur și simplu mă dureau ochii - o lumină orbitoare m-a întâmpinat în mod brutal. Am recunoscut imediat acea lumină - lumina de la naștere, cea care umple mereu spațiul și toate particulele din aer și pământ și transformă totul într-o baie de aur. A vedea brusc

lumina de la naștere e insuportabil, căci ea mi-a amintit imediat de propria naștere. M-am născut în anii negri ai războiului și pe deasupra moartă. Mama mi-a povestit de multe ori că fusese într-un fel ușurată când pruncul ei a fost declarat mort. Toate astea se petrecuseră în primele ore după prânz. Mai târziu, către seară, cineva s-a uitat în camera în care erau aruncați copiii morți și a văzut cu stupeoare că unul din acei copii se mișcă. Acel copil eram eu. Se petrecuse o minune în casa morților. Dar puțin timp după aceea s-a constatat că ochii îmi erau acoperiți de pete albe - eram oarbă. Am fost operată imediat, dar nimeni nu putea garanta reușita operației. N-am văzut lumina în primul timp al vieții mele: aveam tot timpul un pansament peste ochi. Singurul lucru după care mă orientam în spațiu erau sînii mamei. Lumina laptelui strălucea în întunericul meu ca două lămpi. Mama nu credea că voi vedea vreodată. Dar într-o zi s-a petrecut miracolul - mi s-a luat bandajul de la ochi. Eram zguduită de violența luminii care curgea în ochii mei dureros. Am țipat ca la o a doua naștere. În întuneric mă născusem orizontal, prin lumină verticală. Era aceeași lumină care m-a întâmpinat după douăzeci de ani, când m-am întors în țară, vechea lumină care fusese cu mine de la început în întuneric - lumina de la naștere. Lumina care venea într-un moment potrivit: nici prea devreme nici prea târziu, asigurându-mă de un ferm sentiment de adâncă umanitate, un sentiment împărtășit de tot ce viețuiește pe acest pământ.

Gabriela Melinescu

Concursul Nemira la a IV-a ediție

ORGANIZAT de Editura Nemira împreună cu Fundația DEC Nemira, concursul de literatură, aflat în 1995 la cea de a IV-a ediție, a constituit rampa de lansare a unor autori importanți pentru tînăra generație - Radu Aldulescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănuțescu, H.-R. Patapievici - laureați ai secțiunilor Purgatoriu și Totem, ale căror lucrări au fost deja publicate. Se află sub tipar romanele lui Petre Barbu și Sebastian A. Corn, laureați ediției din 1994, la secțiunile Purgatoriu și Nautilus. De asemenea se află în pregătire cartea laureatului la secțiunea Totem, Sorin Antohi.

Concursul este deschis oricărui autor, debutant sau nu, care trimite un manuscris dactilografiat, nesemnlat, purtînd un motto însoțit de un plic închis, cu același motto, conținînd numele, adresa și telefonul. Pe plic va fi menționată secțiunea la care participă lucrarea:

- Purgatoriu - proză scurtă sau roman;
- Totem - eseu;
- Nautilus - proză scrisă sau roman science-fiction;
- Cartea utilitară.

Lucrările vor fi trimise pe adresa editurii Nemira: strada Hagi Ghită 57, sector 1, București - 2, pînă cel târziu la data de 15 septembrie 1995. Decernarea premiilor (pentru laureații secțiunilor Purgatoriu-roman, Totem, Nautilus-roman premiul fiind un contract de editare a lucrării premiate) va avea loc cu ocazia Zilelor Editurii Nemira, manifestări organizate în luna decembrie.

POST-RESTANT

de Constanța Buzea

VĂ NUMĂRAȚI printre cei care declară cu sinceră ardoare că au văzut idei, la multă vreme după ce marele Camil a trăit de-a binelea această aventură în premieră. Vin și zic însă, citînd ușor adaptat, din revelațiile scurte și la obiect ale unui fost milițian, agent de circulație. Ați văzut idei, dar la ce v-a folosit? *Textele vorbește!:* Eu sunt dintre acei/care-au văzut idei/ și sunt în cuget derbedei./ Chiar dacă totuși "panta rhei"/ eu voi iubi veșnic Ideea/ ce-mi va ucide chiar femeia... (Confesiune involuntară). Să mai citez și din Alean nebun? De ce n-aș face-o? E vară, e vacanță, și declarațiile de dragoste, în versuri, sunt cu siguranță bine-venite. Efectul lor s-ar putea să nu aibă de suferit din pricina ridicolului lor evident: *Te-ador, te-ador/ c-un dor stăpînitor,/și vreau să zbor./să zbor ușor,/apoi să mor...(Iulian Tănase, București)* □ Tin să vă mulțumesc încântată de mica bijuterie bibliofilă pe care ați avut amabilitatea să mi-o trimiteți, dintr-un tiraj de numai 100 de exemplare! (*Utta Siegrid König, Piatra-Neamț*) □ Mult năduf necăjit strînge omul căruia Dumnezeu i-a dat ochi să vadă și minte să aprecieze corect o situație! O dă pe umor, ca să nu explodeze nervos, pe autoironie și chiar pe sarcasm, din păcate fără nici un efect consolator. Dar nu știu de ce Dumnezeu n-a dus darul pînă la capăt. Scrieți versuri, dar nu faceți poezie. Sunteți un înțelept cumsecade, și atât, fără talent literar deosebit. Transcriu mai jos întocmai, păstrînd adică ortografia ușor deficitară a manuscrisului: *Dece mă minți din nou nălucă, sugerînd/ Că vi iar vie izvodită din abstract?/ Tulpina veche înflorind în putregai/ Nici cu hipnoză n-o convingi să dea lăstari.// Din clipă de nu muști tot ce poate da/ Și nu-i bei seva gustului de viață./ N-ai să ajungi la miezul omenescului./ Și-ai să te-alegi numai cu coaja fericii.// Când vine vremea anilor lăcustă./ Toamna bătrână se prăvale-n iarnă./ Nu mai veni nălucă fiindcă omul/ Are doar patru anotimpuri și atât. (Anatol Coca, București)* □ Vă adresați revistei noastre în modul cel mai modest cu putință, fără pretenția, spuneți, că ați avea talent. Și mai spuneți că în momentele trăite intens poezia este un mod de exprimare (pe care-l simțiți) foarte la îndemână. Dar nu pregetați în a fi sinceră pînă la capăt, adăugînd: *Recitînd după un timp ceea ce am scris, versurile îmi par puerile, lipsite de forță și valoare. Apelez cu încredere la puterea dv. de discernămînt și vă întreb cum vi se pare după două luni de la așternerea ei pe hârtie poema Timpul meu? Mie mi se pare blîndă ca o română, și înduioșătoare, în spiritul feminin cel mai pur: Mai vii din când în când să vezi/ Ce riduri am pe frunte/ Și răzi atunci satisfăcut/ Că-s multe, tot mai multe.// M-aplec cu fiecare rid/ Nimic nu pot a-ți spune/ Și-mi dai atunci, cu-n gest perfid,/ Un strop de-nțelepciune./ Dar într-o zi, între noi doi/ Vor crește sumbre ziduri/Definitiv voi odihni/ Zăbindu-ți dintre riduri.// Înnebunit, contrariat/ Vei strînge-n brațe ceața/ Cum ani în șir mi-ai sugrumat/ Și sufletul și viața. Părerea mea, stimată și atât de tînără doamnă, este să-l abandonați cât mai repede cu putință, să nu-i mai dați atîta atenție, că nu merită, să încercați cât mai urgent să vă regăsiți. Sunt convinsă că și aerul versurilor dv. va fi mai proaspăt, iar ridurile vor dispărea și ele ca prin farmec. Puțină speranță vă trebuie, și încredere în propriile forțe. (Neagu Maria, Pitești)* □ Ați vrut să-mi dați impresia că ceva nu este în regulă cu psihicul dv., dar n-ați reușit. Elucubrații cu bună știință puse pe hârtie! Efectul este unul singur, întristarea eventualului cititor care v-ar crede sincer atins de vreo maladie. (Brăileanu Adrian, Slobozia).

România literară

Editată de

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, proză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Corneliu Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Correspondenți: Mircea Iorgulescu (Paris și München), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

De ce, totuși, politica?

C U o somptuoasă mirare ipocrită, unii colegi de breaslă se întreabă de ce facem politică. Un lucru este evident: nu din motivul ce-i împinge pe ei a nega dreptul temei politice în cetatea literelor și adume înrolarea lor secretă (și nu tocmai) într-o anume grupare posesoare de putere, ce ne recomandă apolitismul, ca un soi de morală interdictivă, aplicată castei inferioare, pe care ar reprezenta-o, într-o bine cunoscută tradiție, scriitorii. Preferăm a ne da în vileag gândurile și opțiunile. Preferăm pilda marilor noștri înaintași celei a clubmanilor recentii ai intereselor de partid și de stat, "reașezate" cum preturile, a snobilor neoideologici ce și-au confecționat în pripă o serie de costume după revistele occidentale. Nu noi ne-am ales planul de manifestare politic, căci acesta ne-a fost impus, așa cum, în caz de legitimă apărare, și se impune să pui mâna pe armă. Credeți-ne, domnilor detractori! Sintem tot atât de avizați ca și dv. asupra îngustimilor, stînjelii, derivei, irosirii de timp și irosirii de destin, pe care le poate implica disputa civică! Dar nu avem încotro. Nici oportunismul, nici lașitatea, nici vînarea de ponturi carieriste nu ne stau în fire și e prea tîrziu a ne mai schimba. Măcar pentru subsemnatul e prea tîrziu. S-ar fi putut face, eventual, ceva, pentru a vă fi pe plac și pentru a-mi îndulci biografia, cu cîteva decenii în urmă. Spre ghinionul meu însă, ocaziile s-au pierdut, stupid, în "zarea tinereții". Cum ne-ar sta a ne rinoceriza acum, precum domnii X sau Y, abia, aidoma puilor masivei spețe, care se deprind cu călcătura greoaie și cu etalarea emblematicului corn? Urmărind, cu un ambiguu fior al efemerului, proteica lor evoluție sub cupola constelației a cercului universal, mă resemnez la ceea ce un faimos filosof latin numea "greaua datorie de-a fi mereu același". Îmi îngădui o singură consolare pentru această povară pe care - nu sînt atât de vanitos - nici nu cred că am ales-o, căci s-a constituit de la sine, pe nesimțite, ca un gheb. Și anume o simetrie. O simetrie între cei 45 de ani de totalitarism roșu, care ne-au afectat în feluri știute și neștiute, și anii, cîți îmi vor fi hărăziți după 1989, nădăjduiesc că nu tot așa de mulți, pentru a înfățișa, ca martor permanent, tot ce s-a petrecut, pentru a avertiza, cu firavele mele puteri, asupra a ceea ce nu trebuie să mai continue. E un soi de imagine în oglinda duratei, ce încearcă a răscumpăra, în idealitatea ei, ceea ce a durat și n-a putut fi rostit pe deplin în ipostaza aievea a ființei. O înclăstare între realitate și ideal, cu care mă simt dator spre a rămîne același.

Se ridică, azi, voci, din puncte felurite, care cer criticului abstragere din politică și din temperament, din expresie literară și din uman. Comentatorul de literatură ar trebui să fie, în potrivire cu asemenea deziderate reduccioniste, un automat care să programeze un alt automat, discursul, în perspectiva unei desăvîrșiri reificate. O entitate sublimă din care opțiunea, ca indice activ al vieții, și viața însăși să se fi evaporat. Ce prilej fericit pentru "esteții" cu voie și cu îndemn de la putere! *Zoon politikon* să nu ne mai stea în cale. Să nu ne mai încurce cu ale lui complicații pasionale și scrupule, cu critica lui empirică, îndreptată plebeu în direcții interzise, deranjante pentru înaltele sfere ale puterii. Să nu ne aducem aminte niciodată, să trecem la index (variantă locală: fondul special) următoarele aprecieri ale lui Baudelaire asupra criticii, total inoportune și impertinente la culme: "Cred sincer că cea mai bună critică e aceea amuzantă și poetică; nu aceea rece și algebrică ce, sub pretextul că explică totul, nu cuprinde nici ură nici dragoste și se despoaie cu voință de orice soi de temperament... ca să fie dreaptă, ca să aibă o rațiune de a fi, criti-

ca trebuie să fie parțială, pasionată, politică (sublinierea noastră), făcută adică dintr-un punct de vedere exclusiv, dar un punct de vedere din care se deschid cele mai multe orizonturi...; ...criticul nu e, pentru aceasta, mai puțin om și pasiunea apropiie temperamentele analoage și ridică rațiunea la înălțimi noi..." (*L'art romantique*). Cum și-a permis estetul *en titre*, dandy-ul paradigmatic, și unul și celălalt evazionisti prin definiție, o atare strigătoare inconsecvență! Auzi, să pretinzi criticii a fi *po-li-ti-că!*

Există o morală în sine și una, vorba lui Arghezi, practică. Prima e festivă, retorică, intangibilă, fiind bine suportată de "apolitici", care se fac că plouă cînd este invocată una ori alta din normele ei și își îngăduie chiar, la necesitate, a cita dintr-însa, pur ornamental. Cea de-a doua, ținînd de domeniul aplicațiilor, prin forța lucrurilor deseori compozită și labilă, reglabilă, reprezintă etajul la care ei operează cu predilecție. Ei și nu numai ei. Un observator din diaspora, dl. Sorin Alexandrescu, credem că vede lucrurile just: "Operele lui Eliade, Ionescu, Cioran, Goma, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alții au fost mai întîi receptate cu un festivism care nu făcea, în fapt, decît să consfințească distanța crescută între scriitorul din exil și cititorul de acasă, după care a urmat un antifestivism și mai nedrept: Eliade și Cioran nu mai sînt, dintr-odată, decît vulgari antisemiți. Influența în opera lor a acestor - eventuale - idei nu preocupă pe nimeni. Nici contextul lor istoric. Mă întorc atunci și zic: pe cînd discutarea semitismului din anii '50 și a antisemitismului, mult mai periculos, din anii '80 - și mai ales a aceluia din chiar zilele noastre?" (rev. 22, nr. 25/1995). Așadar, în puține rînduri, un cuprinzător program de cercetare. Va fi el oare executat? Puțin probabil, întrucît s-ar cuveni să se axeze pe confruntarea dintre cele două tipuri de morală. Ar trebui să divulge politica prin eroare, care comportă cîteva situații caracteristice precum: utilizarea prolectcultistă a antifascismului drept paravan pentru ororile Gulagului; supradimensionarea unui "pericol de dreapta", spre a se uita sau diminua pericolul opus, cu mult mai grav în actualitate; detectarea afinităților legionare ale marilor reprezentanți ai generației '30, operație, de altfel îndreptățită, dacă nu cade la exagerare, în timp ce afinitățile comuniste, cu efecte mult mai importante și mult mai prelungite, ale generațiilor mai apropiate sînt foarte departe de-a fi cercetate și judecate cum se cuvine; lipsa unei

mai decise ofensive împotriva scandalosului naționalism agresiv și a antisemitismului revoltător, practicant sub ochii noștri și sub pulpana oficialităților, sub care se trag, stupoare, chiar și unii dintre cei vizați; amînarea *sine die* a unei autocritici a exegeților, avînd ca obiect propriul trecut realist socialist, nu o dată de anvergură, dosirea lui sub formulele unor amintiri deghizate sau demersuri zigzagate, ceea ce restrînge considerabil autoritatea morală a posturii antinaționaliste, sub penele cu pricina. Și, deoarece îl comentăm, în prezentele linii, pe confratele stabilit în Olanda, nu ne putem decît asocia unei alte consternări a d-sale: "nu pot înțelege, de exemplu, cum D.R. Popescu primește un premiu de la o Uniune pe care a ținut-o sub obroc, pentru a mă exprima politicos, vreo zece ani de zile". Reproducîndu-i cuvintele, nu facem și noi decît a ne exprima *politicos*...

Cineva mi-a pus deunăzi întrebarea: socotiți că avem a face doar cu un pseudoapolitism? Nu există oare, în mijlocul nostru, și apolitici autentici, demni de considerație? Răspund: cred că există și un apolitism real. Reprezentantii săi, întru totul stimabili, nu au a-și disimula intenții ariviste, o comportare gudurătoare față de factorii puterii, nu se lansează în tirade demagogice. Rezerva lor e naturală, neexcluzînd însă o situație, declarată sau implicată, oricum transparentă, în raport cu marile probleme ale cetății. Acestea nu sînt trecute sub tăcere într-o manieră tartuffistă, ci punctate cel puțin în cadrul unei atitudini generale, al adeviziunii la anume principii. Cel ce evită a se pronunța asupra chestiunilor prezente ale obștii are aerul unui ins ce ignoră punctele cardinale. Să nu avem nici o îndoială că, excluzînd cazurile de patologie mintală, dezorientarea sa e simulată, nu fără dedesubturi lucrative... Apoliticii onești, deși, de obicei, nu participă nemijlocit la controversele politice, nu evită a-și notifica poziția într-un univers în care punctele cardinale au o existență obiectivă. Un exemplu: Mircea Martin.

Tendentionismul politic al noii, versicolorei și, nu o dată, rafinatei pleiade de clienți ai cîrmuirii de după decembrie '89, bate la ochi prin extravagante. Ar putea fi comparat cu o colecție a unei mari case de modă, al cărei răsfăț în celebritate și, evident, în factori economici poate da impresia unei nefuncționalități, a unei plutiri în necontingenta reveriei. A unei viziuni "nebune". Dar, cu toate acestea, o funcționalitate de culise poate fi stabilită și într-un caz și în

celălalt. Astfel, la literatorii noștri, care au reținut, pesemne, definiția inteligenței ca maximă adaptabilitate, apare concepul esteticului "pur", întocmai ca la ideologia comunistă de ultimă generație, nu ca un antidot al tendinței, ci ca o mască a tendinței de eliminare a tendinței... critice. Ca un compromis care păstrează și chiar exaltă aparențele libertății, cu scopul cenzurării interioare. "Scrieți ce vreți, spune Diavolul partidului-stat, scriitorilor, cu condiția să mă lăsați în pace". Nu mai insistăm, deoarece manevra e suficient de cunoscută. Un alt procedeu: cel al culturii absurdului, care sugerează, firește, inutilitatea spiritului critic. Rinocerii docți și subtili, dedicați acestei tactici, par a se inspira chiar din... Ionescu. Astfel cum esteții "apolitici" n-au ezitat a se înveșmînta în mantia esteticului hilit în fel și chip, scepticii nu ezită a-și asuma iraționalitatea, atît de antipartinică, de diversionistă și de complotistă și ea pînă de curînd. Rețeta e aceeași. Inversarea mefistofelică a semnelor. Ce rîsete, nu în paradis, desigur! De ce să luptăm, dacă totul e relativ, de ce să adoptăm o credință, dacă totul e zădărnice? Unii ideologi de curte nouă au înlocuit Cuvîntările purpurii cu Biblia, alții cu Mallarmé, alții cu Cioran și Ionescu. Chestiune de gust. Dacă propaganda "clasică" era sufocantă printr-un exces de certitudine, una din ramurile celei revizuite e sufocantă printr-un exces de dubii. Cu mînele suflecate, intelectualii ce-o slujesc seamănă, cotidian, îndoilei. Ce va răsări, vom vedea... Însă nici estetismul, nici scepticismul, ce ni se recomandă cu tenacitate, într-o manieră scilpitor-comercială, nu izbutesc a ascunde mobilul lor lăuntric și anume relația cu puterea restauraționistă. Năzuința deznădăjduit conservatoare a acesteia produce fosforescențele lor proliferante, dănuitoare în întunericul ce întîrzie a se risipi. Un iz stătut, de putrefacție complicată, de mlaștină seducător livrescă și alambicat coruptiv pornește dintr-un atare discurs pretențios. Dacă, așa cum a arătat Nikolai Berdiaev, socialismul nu este în stare a răpune duhul burghez, deoarece el însuși este pătruns de acest duh, chiar generat de el, nici estetismul ce-și zice "apolitic", nici scepticismul orientat cu jovialitate către absurd nu izbutesc a răpune duhul ideologiei, care, în esența sa tendențioasă, le-a pătruns și, în ultimă instanță, le-a generat.

Gheorghe Grigurcu

Ocean

O eroină patruredă

D INTRE toate circurile care poposeau la noi în tîrg, acela al lui Klutzky era cel mai agreat. Saltimbanci rafinați, fecioare grațioase zburînd prin înălțimi ca îngerii, lei altădată feroși, dintre care cel mai iubit era Beethoven, un moșuleț acum cu guturai și despre care se spunea că în timpurile vechi ar fi cîntat la pian (dar numai Chopin, cirul fiind polonez), maimuțe, papagali, foci și prși albi.

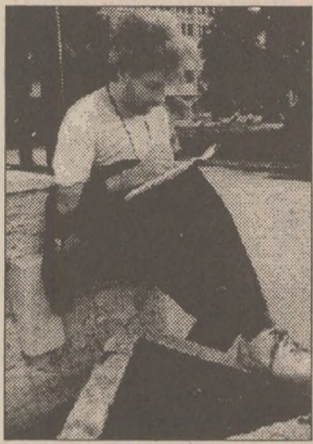
Toate acestea nu făceau nici un sfert din cît prețuia atracția numărului de program principal: meciul de fotbal. Îmbrăcați în maiouri de culori diferite, cîte cinci cîini, în două echipe, se înfruntau într-o bătălie sportivă, mușcîndu-se, lătrînd, schelălăind și alergînd după o minge de cîrpă care, din cînd în cînd, intra în poartă. Pe post de arbitru un maimuțoi contrafăcut fluiera strident, animalele strînse împrejur ovaționau într-un glas cu spectatorii din specia umană și anume, care cum putea: focile, urșii, porumbelii aplaudau frenetic, caii tropoteau iar Beethoven își pune coardele vocale în funcțiune - un Șaliapin al junglei - și urla grav de-ți îngheta sîngele în vine.

Secretul succesului era Roza, "câteaua de la Klutzky", intrată de mult în mitologia populară. Dacă priveai bine, lămurit poate de vreun vecin, îți dădeai seama că numai Roza "juca" efectiv, ea ducea mingea din poartă în poartă; dulăii ceilalți o urmăreau, alergau în neștire mimînd atitudini strategice, după cum se poate vedea și în adevăratele meciuri de fot-

bal. Astfel "câteaua de la Klutzky" a devenit în graiul poporului sinonim cu "o persoană energică, pricepută, care singură duce greul unei acțiuni".

Dar neadormitul Scaraoțchi veghează și suferă cînd domnește pace și înțelegere între oameni și între popoare. La o reprezentație, odată, cînd Roza marcuse al treisprezecelea gol și gusta laudele sonore ale supporterilor, în arenă a intrat Pripas - copoiul de rasă în serviciul domnului Croitoru, avocat și înverșunat holtei -, a mîrșit scurt, și-a înfipt colții în minge și, cu ea în bot, a părăsit localul, Roza după el. Ce-a urmat, se poate povesti doar în șoaptă. Dispărută în ilegalitate, Roza a reapărut (cirul plecase de mult) cu cinci mici Rozete care au fost imediat înfiate de protipendada urbei. Se zice că polonezii au cerut despăgubiri pretinzînd chiar Cemăuții drept zălog pentru răpirea senzațională. S-a găsit o formulă diplomatică. Mareșalul Pilsudski, președintele Poloniei, a primit comanda de onoare a regimentului de dorobanți din localitate. Cu această ocazie a căpătat și o sabie de aur pe a cărei teacă era gravată, cică, silueta Rozei înconjurată de cele cinci Rozete. Propunerea unui consilier comunal de a ridica o statuie eroinei nu a trecut prin comisia financiară; s-a aprobat doar un bust care își așteaptă și acum creatorul.

Paul Miron

Mihail GĂLĂȚANU

balada lotusului vrăjit, pețitul ceresc

dis-de-diminează plecat-am să căutăm
pe firul apei, printre șapte amonturi și șapte
avale,

locul unde înflorește-n taină
lotusul cu-o mie de petale

și cum zic, era greu de găsit
dacă stai și privești cu luare aminte
lotusul înalt și vrăjit
printre-o mie de nuferi înflorind pe morminte

sînt nuferi mulți, și, după cum li-i felul,
unii înfloreșc în adînc, în noroi, în mocirlă,
unii chiar sub mil, la fundul apei
alții înfloreșc aproape la suprafață,
alții între mitră, sfîrlă și țîrlă.

numai unu-i lotusul vrăjit
care, de-ai să-l miroși atent,
te-o duce-n ceriuri cu liftul oprit,
de-a dreapta tatălui omniscient

mii de ani a așteptat sub apă
mii de ani ca să-și deschidă, pe rînd,
petală cu petală, clopotul vibrînd.

lotus n-a fost încă de la început
fu doar stîmjenelul ce-și răsfață
movul tandru de anacolut
printre iernile drapate-n gheață

și l-a prins, din cînd în cînd, înghețul
și l-a prins potopul cel proclat
i-a fost martur lui set, ham, iafet
a plutit pe nistru și oltețul
i-a fost leagăn cînd era un crin ascet.

lumea lui e beată de imagini
el e o memorie divină
care-a adunat din tină
binecuvîntarea fără margini

avatar de plop și micșunea
de răchită, broască și de castor
el e inima ce îmi bătea
sub negrul anterului de pastor

el plutește acum în vîrf de munți
unde-i lacul cel sălbatic
despre cari, acum un veac,
un poet a scris extatic

**

nufăr alb și nufăr bun
nufăr de din tuscolum
hai, deschide-te, băiete
să te dau danie la fete
și ele să mă iubească
din crăciun pînă la pască
de la sîn'andrei/ pîn'la sînziene
galeșe ioane/ fragede ilene
care-mi stau supt piept
care stați supt gene

nufere molatec, nufăr diafan
Care te deschizi/ o dată la un an
o dată pe secul
arată-mi-te mie/ că-mi ești sorocit
din fragedă pruncie
să îmi porți noroc/ cînd merg la pețit!

cinstitele bace/ care-ai frumos boi
și pe vino-ncoace/ păr uns cu oloi
nu mi-s de pețit/ nici de sorocit
nici de măritat/ nici de însurat
sunt un lotus alb/ fără de păcat
care nici nu-i dalb
că așa-i blestemu'/ precum și năpasta
(binecuvîntare?):
nu-s din lumea asta/ ceea ce vezi tu
pe lacu-nmormurit/ nu e floarea mea
lotusu-i vrăjit
ci-i o reflectare/ ce din cer apare
cum aidoma-s sus/ aidoma-s și jos
drum fără de pași/ și fără de cărare
fără de trecut/ și fără de noimă
fără de folos

trupu-mi despărțit/ lucește frumos
eu mi-s de viață/ cum sunt de murit
de mă vezi o dată/ rămîi mărmurit
fript ca de arsură/ și cuminecătură
floarea mea nu-i floare/ factice, factice
eu mi-s un alt fel/ de euridice/ vrăjită de
circe

de neîmpușcat/ cu glonț și alicé
și de neavut/ de neposedat
ca să mă atingă/ muritori străbat
șapte cercuri mari/ magic concentrice
baciul s-a gîndit/ și-apoi a pornit
fript în sinea sa/ ca și de zenit
moartea lîngă el/ l-întovărășea
baciul tremura/ vederea-i slăbea
că nu mai putea/ca să mă zărească
decît mereu un lotus
cu formă nelumească
pe unde mergea/lotusu-l frigea
tot ce atingea/era parc-un lotus
moale, diafan/ca steaua canopus
și cînd miroșea/mări, ce simțea
tot miros de nufăr/ce nu pot să-l sufăr
venele-i plesnea/sîngele curgea
peste nas și gură
și cînd da să mînce/țandă de prescură
lotusul mușca/lotusul mîncea
ca o Brînză Pură/ce nu-i de mîncat
nicidecum de gură
ce nu-i de băut/fără udătură

și cum el mergea
picioarele-i se-mpleticea
la pămînt cădea
și din fund de tot/de pămînt, de ort
mări, auzea/muzica ce sta
și-un glas nestemat/care-așa zicea:
drăguțule bace/cu chip nelumesc
ce-ai pe vino-ncoace
mult mă tot grăbesc/să te iau cu mine
supt șapte mări/supt șapte saline
unde înfloreșc/pînă-n depărtări
peste șapte ceriuri/uite-ți dau oglindă
ca să te privești/spune-mi, ce zărești?

**

baciul s-a uitat/într-un puț secăt
într-un fund de ochi/ce-i cu dedeochi
și într-o căldare/din crier de munți
o hîrtoapă mare/ ce nu-i loc de nunți
ci de întristare:

și-n apa de jos/s-a văzut frumos
fără de un chip/nufăr albinos
care-i luminat/de un cer sfios
el nu mai avea/boi și nici veșminte
nici chimiri și nici curea
doar petale multe/atîrnînd în sfinte
pînă spre pămînt/mult surpat în gios
eu am mîini de nufăr/și picioare-așa
sexul mi-i de nufăr/capu-așjiderea
inima de nufăr/mintea tot așa
lumea e un nufăr/și eu sunt în ea
nufăr de jos/ ce mă oglindea
nufăr, nufăr spun - și mă fac de tot nufăr.
nufărul meu e un text în text. lume în
lume.

poveste în poveste. pot să ies prin el ca
prin ușa de serviciu a textului, nufărul e
jockerul, e șpilu', floare suprarealistă ce-n-
ghite crocodilul, lacu-i supraspațiu, fără de
început și fără de sațiu. o, nufăr hirsut, cîntat
de horațiu, mie-orație-mi ești - pentru-o
nuntă ce nici n-a-nceput și nici nu-i aici, și
nici nu-i în spațiu, o, nufăr hirsut și fără
de sațiu!

**

eu sunt nufărul. nufăr-nenufar, floare în
zadar,
care-nghite oameni. da' ca să-i înghită, ei tre-
bui să se facă precum copiii. să dea-n boala
copiilor, în dambă, mai săraci cu duhul, nu din
tagma viilor. trebe' să moară pe jumate. să fie
cum zice povestea firoșcoasă de tot: să fie
mai mult viu decît mort, candidatul la lotus.

**

am băut din apa de nufăr
și-acum nici nu mai poci să mă sufăr
pe mine așa cum fusei înainte
animal greoi și fără de minte
acum nu mai sînt în trup

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumar

Tom și Becky

1. "...purta o rochie albă de vară și pantalonași lungi, brodați". Tom și Becky! Vi-i amintiți? "Sosi și dimineața de duminică". Ziua unică, parfumată, luminoasă, începe dezastruos și pentru erou și pentru cititor. Tom trebuie să văruiască, pedepsit de mătușa Polly, un gard. "Douăzeci și șapte de metri de gard, de doi metri și jumătate înălțime!" Precizia autorului e necruțătoare. Obligă pașnicul, deloc ipocritul lector să-i calculeze mental (duminica, vis de răsfaț și plictis!), suprafața în metri pătrați. Și asta în timp ce Jim cântă "Fetițele din Buffalo"!! Jim care, gata să preia treaba în schimbul unei formidabile bile albe, de marmură, e alungat cu strășnicie de neînduplecata mătușă tocmai cînd Tom, ca o recompensă în plus, se pregătise să-i arate buba de la picior. Tom Sawyer văruiește, deocamdată, deznădăjduit. Brusc, are o idee genială: transformă munca în joc, în artă! "Luă iar bidineaua și se apucă liniștit de lucru... cercetă ultima dîră de var cu o privire lungă și scrutătoare de artist, mai plimbă o dată cu gingășie bidineaua peste același loc și iarăși examinează rezultatul cu o privire critică." Ben Rogers ("Marele Missouri"), Billy Fisher, Johnny Miller, alți băieți, mustăciosul Twain, însăși Valeria Seciu (primă apariție, în travesti, sîinii sub cifru secret, n. Cătălinei Buzoianu), se înghesuiesc, mînuiesc cu o nesfîrșită încîntare bidineaua fascinantă, plătesc cu orice au momentul desfătării estetice. Tom? Privește blazat și primește obol: "un măr, un zmeu, un guzgan mort,... douăsprezece bile, un ciob de sticlă albastră străvezie, un mosor fără ață, o cheie care nu descuie nimic, o bucată de cretă, un dop de sticlă, un soldat de plumb, o pereche de mormoloci, șase pocnitori, un pisoi chior, o zgardă de cîine..., niște plăsele de briceag, patru coji de portocală și o cercevea veche stricată." Averele e uriașă! Contele de Monte Cristo? Simbad marinarul? Simpli amatori! Urmează Gloria! În piața tîrgușorului St.Petersburg (aici s-ar cuveni încercarea de-a explica de ce mă obsedează personajele din micul oraș de pe fluviul Mississippi, izbucnirea în pagină a Petersburgului bătrînelui Dosto, a Nevei, a Nastasiei Filippovna!), în piața tîrgușorului St.Petersburg, deci, "armata" generalului-comandant Tom Sawyer o zdrobește pe cea a prietenului său, Joe Harper. "Tom se îndreptă singur spre casă." Averi nemăsurate, glorii în bătălii, singurătate. După amiaza așteaptă. Și iată iubirea! "Trecînd pe lîngă locuința lui Jeff Thatcher, văzu o fetiță necunoscută (Valeria Seciu, a doua apariție, în lolită, n. Cătălinei Buzoianu), o ființă drăgălașă, mică, cu ochi albaștri și părul bălai împletit în două coade lungi; purta o rochie albă de vară și pantalonași lungi, brodați. Proaspătul încununat erou căzu învins..."

acum nu mai sînt în minte
nu mai sînt beția cîrnii
nici beția de cuvinte
sînt lotusul ce-a-nflorit
pe biserici și morminte
pe cătune, peste tîrguri
peste mări și peste țări
pe livezi și peste pîrguri
pînă hăt, în depărtări
peste soare, peste stele
peste-a lui satum inele
peste galaxii și timpuri
și pre patru anotimpuri
nu-i nimic să mă încapă
din pămînturi și din apă
și nimic să mă petreacă
în afară de din mine
eu sînt Totul, sînt Atman
ce unitu-s-a-n Brahman
și firtat ce s-a-ntîmplat
să-l prinză pe Nefirtat
și mirat să se uimească
timpul locului s-oprească
ca să poa'să mă privească,
Timpul care Mă Privește,
Ochiul care Mă Zărește!

Logica în literatură

□ Să stăm drept și să judecăm strâmb □ Când e cîinele
pisică □ Poezia, hazul, jocul □ De la logică la politică □
Slăbiciunea lanțului □ Magister dixit

MARTA PETREU

JOCURILE
MANIERISMULUI
LOGIC

Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995, 188 p., 3500 lei

ALICE în Tara Sofismelor, rinocerii logicii, Mitică și Costică, logicieni de București - acestea sînt cîteva din perspectivele literare pe care ni le permite cartea Martei Petreu, *Jocurile manierismului logic*. Literatura lumii apare aici ca un labirint logic în care mult mai importante decît judecata dreaptă sînt judecata strîmbă, afirmația înșelătoare, construcția verbală încercată. Arta deformării gândirii se leagă strîns de arta literară și nu de puține ori scriitorii se dovedesc redutabili sofisti. Logica literaturii este de a se juca cu logica, personajele din cărți stau adeseori drept și judecă strîmb. Literatura creează pseudoraționamente (sofisme și paralogisme) al căror lanț îl leagă pe cititor de teritoriul iluziei. Tot ce e bolnav în judecată devine leac miraculos pentru plictiseală, iar manierismul logic din marile cărți ale lumii prilej de încîntare pentru cititor.

Cartea Martei Petreu poate fi receptată, la un prim nivel, ca un bun manual de logică aplicată, căci sistematizează, comentează și exemplifică, pornind de la *Despre respingerile sofistice* ale lui Aristotel, atît sofisme de limbaj (cele 6 *fallaciae in dictione*), cît și pe cele din afara limbajului (*extra dictionem*, 7 la Aristotel). Talentul pedagogic al autoarei care își expune "tezele" cu multă limpezime este concurat în această carte alertă de talentul ei literar (Marta Petreu este de

asemenea critic și poet), de aceea "manualul" se transformă într-un superb eseu despre capcanele logicii, fără de care nu se poate concepe literatura, începînd, să spunem, de la Homer și pînă la Borges. Materia primă pe care o modelează autoarea este aceeași pe care au lucrat-o nenumărați filosofi, logicieni, istorici și critici literari; toate exemplele sînt celebre, de la paradoxul mincinosului pînă la aporiile lui Zenon din Elea, de la dialogurile din Platon, pînă la dialogul dintre "fecior" și "domn" din *Căldură mare* de Caragiale, ori pînă la savuroasele silogisme ionesciene:

"LOGICIANUL: Pisica are patru picioare.

DOMNUL BĂTRÂN: Cîinele meu are și el patru picioare.

LOGICIANUL: Atunci e o pisică."

Este exemplificarea primului tip de sofisme din afara limbajului, *accidentul*, creator de "clevelele sofistice", după cum ne amintește autoarea că afirma Aristotel. Marta Petreu ne obligă însă la recitarea paginilor de atîtea ori parcurse, cu ochiul logicianului, ne obligă la demontarea mecanismului vrajei, stuporii și bucuriei pe care ni le produc jocurile sofistice. Autorii aleși sînt, cum am spus, dintre cei mai cunoscuți: Aristotel, Platon, Shakespeare, Oscar Wilde, Tolstoi, Eco, Bulgakov, dar mai ales Lewis Carroll, Ion Luca Caragiale și Eugen Ionescu, ultimilor doi fiindu-le dedicat și cite un capitol special: *Dictionar de caragialisme* și *Un Gorgias de București: Eugen Ionescu*. Pe lîngă acești trei patroni literari moderni ai sofismelor, Marta Petreu nu-i uită nici pe patronii tradiționali, într-un simbo-

lic drum de la hermetic la diabolic, adică "De la Hermes la Satan". Ca un ecou la caracterizarea lui Mefisto din *Faust* de Goethe drept o putere care vrea să facă rău dar ajunge să facă doar bine, autoarea conchide: "...dacă oamenii ar gîndi și ar vorbi strict logic, ar intra într-adevăr, cu un asemenea pașaport, în împărăția adevărului: dar a rămîne acolo - în lumina înghețată a adevărilor absolute, complete, acolo unde poezia, hazul, jocul, echivocul, îndoiala, inefabilul nu pot prin definiție pătrunde - cred că ar echivala cu o atroce pedeapsă..." (167).

Încercînd să parcurgă acest univers falacios, autoarea păstrează așadar întregă bucuria jocului. În plus, chiar dacă ia în discuție exemple știute, ea face o serie de descoperiri care invită la meditație: despre una din sursele prea puțin luate în seamă ale comicului caragialian, despre o posibilă legătură între Carroll și Kafka (113) - legătură pe care a făcut-o deja, din alt unghi, și Alex. Leo Șerban în numărul dedicat lui Lewis Carroll din revista *Secolul 20* -, despre o altă posibilă legătură între Caragiale și Platon (127) sau între metafizica ionesciană și doctrina școlii sofiste, de la Gorgias citire (138-154).

Sofismele politicii, ușor de identificat în viața parlamentară de azi sînt doar sugerate de Marta Petreu prin discutarea unei subspecii a ignorării respingerii și anume sofismele *ad populum*, dintre care "cele mai spec-

tauloase s-ar putea decupa din spațiul istoriei politice" (55), adică spațiul unde se speculează sentimentele naționaliste și prejudecățile etnice. Autoarea ne lasă nouă grija actualizării acestor sofisme. O mică scăpare, care nu ține de logică (Marta Petreu își amendează pe loc posibilele "alunecări"): se citează un fragment caragialian din *Lanțul slăbiciunilor* pentru ilustrarea "argumentului relativ la milă" din meru prezentele "nisipuri mișcătoare ale «logicii sentimentelor»", în timp ce trimiteră se face, din greșală, la *Petițiune* (54). N-aș fi amintit acest puțin important amănunt dacă n-ar fi păcat de pierderea legăturii "sofistice" între titlul schiței lui Caragiale, *Lanțul slăbiciunilor* și însăși demonstrația din paginile Martei Petreu care identifică slăbiciunile lanțului (logic). De mare actualitate sînt și analizele argumentațiilor din cadrul unor polemici literare: recomand celor care au de dat un răspuns polemic să nu o facă pînă cînd nu citesc observațiile pe temă ale Martei Petreu.

Voi încheia comițînd un sofism extrem de răspîndit în cultura europeană, cel al autorității (prins în formula *magister dixit*), citînd cuvintele lui Noica din prefața la ediția din 1968 a *Dialogurilor* lui Platon: "Toate contradicțiile asupra cărora trecem nepăsători cu vederea, atunci cînd e vorba să gîndim pentru nevoile imediate ale vieții, ieșeau acum la iveală, arătînd că gîndirea și vorbirea nu sînt decît convenții: sau mai rău: prejudecăți. Crati sfîrșea prin a spune că tot ce putem face este să tăcem și doar din cînd în cînd să ridicăm cite un deget". Din fericire, logica literaturii e alta.

CALENDAR

11.VII.1797 - a murit *Ienăchiță Văcărescu* (n.1740)
11.VII.1848 - a murit *Ioan Barac* (n.1776)
11.VII.1909 - s-a născut *Constantin Noica* (m.1988)
11.VII.1925 - s-a născut *Radu Enescu* (m.1994)
11.VII.1933 - s-a născut *Alexandru Ivasiuc* (m.1977)
11.VII.1943 - s-a născut *Radu F.Alexandru*
11.VII.1977 - a murit *Richard Hillard* (n.1905)
12.VII.1870 - s-a născut *Const.Z.Buzdugan* (m.1930)
12.VII.1905 - s-a născut *George Acșinteanu* (m.1987)
13.VII.1916 - s-a născut *Bucur Stănescu*
13.VII.1927 - s-a născut *Szász János*
13.VII.1929 - s-a născut *Mihail Cosma* (m.1978)
13.VII.1933 - s-a născut *Pavel Boțu* (m.1987)
13.VII.1941 - s-a născut *George Anania*
13.VII.1967 - a murit *Tudor Arghezi* (n.1880)
14.VII.1859 - s-a născut *D.Th.Neculuță* (m.1904)
14.VII.1919 - s-a născut *Aurel Iordache* (m.1975)
14.VII.1936 - s-a născut *Ileana Hogea-Velișcu*
14.VII.1948 - s-a născut *Nicolae Dabija*
14.VII.1976 - a murit *Octavian Neamțu* (n.1910)
15.VII.1872 - s-a născut *D.Anghel* (m.1914)

15.VII.1875 - s-a născut *Ion Ionescu-Quintus* (m.1933)
15.VII.1892 - s-a născut *Ilie Cristea* (m.1958)
15.VII.1928 - s-a născut *Alexandru Calais*
15.VII.1928 - s-a născut *Mariana Ceaușu* (m.1985)
15.VII.1932 - s-a născut *Gheorghe Buzoianu*
15.VII.1934 - s-a născut *Victor Crăciun*
16.VII.1940 - s-a născut *Horia Vasilescu*
16.VII.1943 - a murit *E.Lovinescu* (n.1881)
17.VII.1810 - s-a născut *A.T.Laurian* (m.1881)
17.VII.1882 - a murit *Pantazi Ghica* (n.1831)
17.VII.1890 - s-a născut *Tabéry Géza* (m.1958)
17.VII.1936 - s-a născut *George Almosnino* (m.1995)
17.VII.1945 - s-a născut *Daniel Dimitriu*
17.VII.1945 - s-a născut *George Sânpetrescu*
17.VII.1993 - a murit *Traian Coșovei* (n.1921)
18.VII.1930 - s-a născut *S.Damian*
18.VII.1931 - s-a născut *Balogh József*
18.VII.1931 - s-a născut *Micaela Ghîțescu*
18.VII.1931 - s-a născut *Nicolae Neagu*
18.VII.1945 - s-a născut *Mircea Constantinescu*
18.VII.1954 - s-a născut *Lidia Codreanu*

Editura NEMIRA

prezintă

STRIGOIUL LUI HARLOT

de Norman Mailer

Colecția BABEL, traducere de Aurelia Batală, 2 volume, 608+464 pag., 10.000 LEI

Criza Berlinului, debarcarea în Cuba, alegerile din 1960, asasinarea președintelui Kennedy, fapte și oameni — adevărata istorie a C.I.A.

O documentare de șapte ani în arhivele Agenției, plus talentul unui mare scriitor și ziarist oferă garanția unui adevărat eveniment editorial.

Una dintre eminențele cenzurii ale C.I.A., un *strigo*i mișcându-se la granița dintre realitate și legendă, assemblează piesă cu piesă, ea pe un puzzle, mecanismul manipularii.

Romanul lui Norman Mailer (Premiul Pulitzer și Medalia Emerson Thoreau pentru literatură) este o magistrală evocare a demonilor care bântuie istoria Americii și a lumii.

O realizare magnifică (The Guardian)

COȘMAR DE ÎNCHIRIAT

de Serge Brussolo

Colecția BABEL, PARANORMAL, traducere de Nicolae Constantinescu, 256 pag., 5000 LEI

"Creator baroc și unic, enigma imposibil de clasat a literaturii franceze" (7 à Paris), Serge Brussolo (n.1951) s-a afirmat în 1978 cu povestirea *Funnyway* (Marele Premiu al SF-ului Francez, 1979). Au urmat, în 15 ani, peste 60 de romane și câteva culegeri de povestiri, aparținând celor mai diverse genuri: sf, horror, fantastic, polițist, mainstream, istoric, aventură.Situat la granița dintre fantastic și sf, romanul *Cosmar de închiriat* (primul din seria de trei propusă de Nemira; urmează *Krucifix* și *Haita*), crează un univers straniu, halucinant.

Atenție, pericol! Trebuie s-o spunem, sus și tare, să anunțăm autoritățile: Brussolo e un drog puternic, un deațer periculos de fantasmă... (L'Étudiant)

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

**Un răs
nervos**

Ne aflăm în anul de grație (de dizgrație) 1956. Un inginer constructor în vârstă de 33 de ani, Ion Lupu, lucrează ca funcționar la ICRAL (ține evidența vopselurilor consumate) și trăiește sub teroarea instaurată de un șef cu veleități de ideolog, Marcel Ilarie Roșculeț. Ion Lupu are și o soție, Mili, plasatoare la un teatru, care îl înșală - aceasta fiind pentru ea o sarcină de serviciu - cu diverși activiști de partid, dar inginerul-funcționar nu ia atitudine, întrucât a căzut de mai multă vreme într-o stare abulică-somnambulică. Noaptea vânează ploșnițe și le studiază cu lupa, obsedat de existența lor parazitară, iar ziua, după ce își îndeplinește mecanic obligațiile profesionale, filosofează la crâșmă împreună cu un fost deținut politic, poreclit Mefisto, sau o vizitează la spitalul de nebuni pe o fostă actriță, supranumită Preoteasa. La un moment dat are o aventură amoroasă cu secretara și amanta șefului, Lidia, și se împrietenește cu soțul acesteia, Ilie Ursu, rămas impotent după anii petrecuți la Canal ca deținut politic. De la acesta și de la un fost conte ungar, Adam Lendvay, venit și el de la Canal, Ilie Lupu află cum a murit acolo fratele său, Pătru Lup (i-a salvat de la înec pe doi gardieni, iar alți gardieni, crezând în mod

greșit că este un răzvrătit, l-au împușcat).

Sub influența prietenilor săi (cărora li se adaugă Mihai Pascaly, cândva mare petrolist, acum șeful unei echipe de zugrăvi), Ilie Lupu începe să înțeleagă ce se întâmplă cu el și cu lumea din jur, se maturizează. Dintr-un melc adăpostit somnoros în propria sa cochilie se transformă într-un lup, refractar la orice formă de dresaj. Își dă seama cu întârziere că s-a purtat confuz la arestarea fratelui său, dând impresia, celorlalți membri ai familiei, că este un trădător și un laș. Înțelege că nu are nimic comun cu Mili și, când ea îl părăsește în favoarea unui bărbat influent, nu face nimic ca s-o rețină. Devine conștient de faptul că nu i se potrivește munca de funcționar, astfel încât la prima ocazie se transferă la un trust de construcții din cadrul CFR.

În momentul când se termină inițierea sa, apare și o fată minunată, Ana, un fel de Ileana Cosânzeana, cu care eroul nostru se căsătorește. În mod simbolic, din pădurile aflate în împrejurimi coboară un lup tânăr și se oprește în fața catedralei din mijlocul orașului, unde este împușcat de forțele de ordine.

Acesta este subiectul romanului *Lupu și catedrala*, scris de Ion D. Sîrbu, fără mari speranțe de a-l publica, în perioada 1983-1986. Lista cărților despre "obsedantul deceniu"- listă pe care figurează și destule scrieri false, conforme cu viziunea lui Ceaușescu asupra epocii Dej - se îmbogățește astfel cu un titlu remarcabil. Ion D. Sîrbu însuși are anumite reticente în manifestarea spiritului critic (ca să nu devină totuși, în eventualitatea descoperirii manuscrisului, pasibil de închisoare), dar, oricum, libertatea sa de gândire este, pentru vremea respectivă, amănunțită. El evocă o lume aflată sub dictatura imposturii și stupidității, în care oamenii cu conștiință fie sunt omorâți, fie supraviețuiesc ca personaje insignifiante (nebuni, alcoolici etc.).

Dramatismul situațiilor este mult atenuat de caracterul livresc al romanului. Scris la persoana întâi (sub forma unui monolog interior

și uneori sub forma unei istorisiri, atribuite lui Ilie Lupu), romanul frapează prin combinația de erudiție și umor. Autorul dezvoltă discursuri savante despre ploșnițe (din punct de vedere literar, istoric, entomologic și lingvistic), despre lupi, despre nebunie, despre felul de a fi al maghiarilor și așa mai departe, recurgând frecvent la jocuri de cuvinte și la piruete parodice. Umorel său, însă, nu seamănă cu acela al altor erudiți (al lui G. Călinescu, de exemplu), nu reprezintă momentul de exuberanță al unui om de bibliotecă, ci este mai curând un răs nervos. Ion D. Sîrbu are, de fapt, o dispoziție sumbră, care îl face să vorbească la nesfârșit, cu o maniacală desfășurare de erudiție și cu un mod săcăitor de a glumi. În tot ce scrie se simte lipsa de măsură a solitarului, care, neputând să-și regleze discursul în funcție de reacțiile unei asistențe, uită să se mai oprească (sau insistă pretinzând instinctiv și absurd un răspuns). Acest exercițiu al vorbirii într-un pustiu generează uneori o supraocvență, expresie a unei dorințe nebunești de a emoționa nimic din jur. Este tocmai ceea ce face scrisul lui Ion D. Sîrbu inconfundabil.

**Talentat și
ignorat**

Un foarte bun poet, ignorat de critica literară, este Ion Dragomir. Cea mai recentă carte a sa, *Aud foșnetul piramidei*, impune respect prin gradul înalt de esențializare a emoției și prin eleganța stilului. De la titlul, atât de inspirat, și până la ultimul vers, totul este dens și precis, ca gândirea unui împărat poet, în condițiile în care împăratul ar fi Napoleon.

Datorită sobrietății sale, datorită modului operativ și autoritar în care folosește cuvintele, poetul poate scrie despre ceea ce a scris și Esenin, fără să alunece în desuetudine:

"Focurile casei mele sunt moarte, nucul/ și-a întins crengile în pod/ pe pereți copilăresc fire de iarbă/ un șarpe aici se dezbracă/ și o broască mireasă doarme pe

Ion Dragomir, *Aud foșnetul piramidei*, poeme, Basarabi-Constanța, Ed. "Metafora", 1994, 88 p., preț neprecizat

patul în care am crescut./ Ruginește mama în plâns/ biserica îi sigilează sărutul și moartea/ se-ntâmplă treptat./ Aspru ca somnul în trup de hoț mi-e somnul." (Casa)

Se remarcă, imediat, capacitatea sintetică a imaginilor: "o broască mireasă doarme pe patul în care am crescut", "ruginește mama în plâns", "biserica îi sigilează sărutul" etc. Asemenea metafore, care rezumă întregi istorii, se găsesc în toate poemele lui Ion Dragomir. Iată încă trei exemple:

"Casă/ cu șindrilă ai fost învelită/ sau numai de șuieratul vântului?"; "Aud durerea bătând cu copita-n pământ"; "Mama-i pe malul pârâului/ cu un arac desenează chipul tatălui meu/ în apa care curge".

Scrisă în acest stil, fără nimic facil, însăși declarația de dragoste cristalizează instantaneu în poezie pură:

"Casa/ poartă urma/ pașilor tăi/ precum mărul/ mușcătura". (Casa)

**Florile
din material
plastic**

Cantacuzina este un roman-povestire asemănător prin factură și prin atmosferă (dunăreano-fabuloasă) cu unele scrieri în proză ale lui Panait Istrati, Vasile Voiculescu, Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu. Tudor Dumitru Savu are însă, în scris, mai puțină febrilitate existențială

decât Panait Istrati, mai puțină atmosferă fantastică decât Vasile Voiculescu, mai puțină finețe decât Ștefan Bănulescu și mai puțină poezie decât Fănuș Neagu. Proza sa, caligrafiată decis, cu o mână exersată, suferă de un fel de corectitudine școlărească și creează o senzație de *déjà vu*.

În prima parte a cărții personajul care se impune este Geapar, iscusit pilot fluvial și păstrător taciturn al unor amintiri despre mari navigatori de altădată. Treptat, însă, cititorul își dă seama (cu oarecare dezamăgire) că nu Geapar are calitatea de protagonist al narațiunii. În povestire își face loc o altă povestire - spusă la un joc de cărți de Manafu și completată de prietenii săi -, în care personajul principal este misterioasa Sia. Despre ea se crede că a fost violată de propriul ei unchi, bogatul morar Frangu Kanazis, și că l-a ucis pe violator, într-un mod care rămâne ininteligibil pentru anchetatori. Oricum, după dispariția morarului, făina făcută la moara respectivă este roșie și miroase a sânge, iar Sia, rămasă gravidă, ajunge cu sarcina în luna a zecea, apoi a unsprezecea, dar tot nu naște. Se povestește că ea călărește uneori, noaptea, pe un morun alb.

Toate aceste episoade și multe altele sunt frumoase, dar neemoționante, ca florile din material plastic. Este greu de spus ce anume îi lipsește prozei lui Tudor Dumitru Savu.

Tudor Dumitru Savu, *Cantacuzina*, Cluj-Napoca, Ed. Mesagerul, 1995, 148 p., 2500 lei

Ion D. Sîrbu, *Lupu și catedrala*, roman, ediție îngrijită de Maria Graciov, București, Ed. Casa Școalelor, 1995, 400 p., 4900 lei

Cărți primite la redacție

Paul Goma, *Justa*, roman, București, Ed. Nemira, col. "Purgatoriu", 1995, 158 p., 3000 lei.

Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, Cluj, Biblioteca "Apostrof", 1995, 260 p., 3500 lei.

Ion Vartic, *Ibsen și "teatrul invizibil"* - preludii la o teorie a dramei, București, Ed. Didactică și Pedagogică, col. "Akademos", 1995, 288 p., 5300 lei.

Andrei Ciurunga, *Lacrimi pentru Basarabia*, 1940-1995, poezii, București, Ed. Cucuteni, 1995, 112 p., preț neprecizat.

Dan Zamfirescu, *Lucian Blaga și condiția culturii românești*, București, Ed. Roza Vânturilor, 1995, 24 p., 500 lei.

Corina Rujan, *Ieșirea din somn*, versuri din perioada 1978-1988, prezentare de Cornel Ungureanu,

Timișoara, Ed. Marineasa, 1995, 44 p., 1000 lei.

Alexandru V. Diță, "Fuga" și "restaurarea" lui Mircea cel Mare, studiu istoric, București, Ed. Roza Vânturilor, 1995, 130 p., 1995 lei.

Alexandru V. Diță, *17 mai 1395*, studiu istoric, București, Ed. Roza Vânturilor, 1995, 270 p., 2500 lei.

Radu Florescu, *Satrapia*, poeme,

Iași, Ed. Timpul, 1995, 64 p., 1900 lei.

Mircea Cavadia, *Șarpele gol*, povestiri, Reșița, Ed. Timpul, 1995, 160 p., 2300 lei.

Anatolie Paniș, *Hoții de pădure*, roman, Ed. Snagov, 1995, 364 p., 5000 lei.

Elena Radu, *Pământul silniciei*, roman, Galați, Ed. Porto-Franco, 1994, 144 p., 1820 lei.

CĂRȚI STRĂINE

prezentate

de
Andreea
Deciu

Actualitatea editorială

Eseu despre Pascal

O remarcabilă realizare editorială este din toate punctele de vedere volumul alcătuit de Liviu Antonesei (ca traducător alături de Gabriela Gavril-Antonesei, dar și ca prefăcător) pentru editura Polirom din Iași, un volum ce cuprinde două studii filozofice publicate de Lev Șestov în Franța în anul 1923 - *Noaptea din grădina Ghetsimani. Eseu despre Pascal și Privilegiații și dezmoșteniții istoriei. Destinul istoric al lui Descartes și Spinoza*. Incluziunea ambelor eseuri într-un singur volum este o idee fericită, pentru că studiile au o continuitate de substanță evidentă, tema lor comună fiind de altfel una din preocupările centrale ale filozofului Lev Șestov, anume repudierea rațiunii ca putere absolută și formă de cunoaștere a realului precum și înțelegerea divinității ca "stăpîn" inechitabil, care le acordă unora dreptul la cunoaștere, privîndu-i pe alții, chiar mai mult, dă aceluiași individ posibilitatea de a fi, în răstimpuri diferite, ales și respins. Șestov își descoperă în Pascal un aliat în susținerea iraționalității și absurdului lui Dumnezeu, un aliat pe care îl comentează cu entuziasmul și patima celui ce-și confirmă astfel propriile convingeri, polemizînd cu o întregă tradiție de gîndire carteziană, adeptă a puterii creatoare a Logos-ului și a putinței de cunoaștere pe calea rațiunii. Dorința filozofului este de a-l readuce pe uitatul și neînțelesul Pascal în atenția unor spirite pe care le socoate totuși, cu cinism, formate în eronata linie a lui Descartes și Hegel, deci pierdute. Această convingere că se adresează unor minți

adverse și chiar incapabile să înțeleagă pînă la consecința ultimă tezele sale transformă demersul lui Șestov într-o pledoarie disperată și voit patetică, astfel încît ideile lui se proiectează pe un fundal dramatic, foarte tensionat și tensionant, grație căruia ele sînt mai persuasive decît cel mai articulat raționament.

Luminosul Ev Mediu...

După cele trei cărți ale Margueritei Yourcenar publicate în ultimii doi ani de editura Humanitas, am descoperit cu bucurie și oarecare înfîrziere o a patra, de astă dată apărută grație unei alte edituri, de asemenea prestigioase, Babel, în colecția pe care ne-am obișnuit deja să o așteptăm cu nerăbdare, "sfîrșit de veac". Reunind sub titlul ales de editorii români, *Ca o apă care curge*, două volume scoase de Gallimard în 1981 și 1982, în fapt trei proze, dintre care una are dimensiunile unui mic roman, cartea aceasta are nu doar coeziunea imprimată inevitabil de stilul inconfundabil al Margueritei Yourcenar, de acel calm blînd al povestirii ce se risipește și totodată se reculege din amănunte, ci și o anumită unitate tematică. Toate cele trei proze, *Anna, soror...*, *Un om obscur* și *O dimineață frumoasă* își plasează personajele în Evul Mediu, într-un timp frămîntat și neprielnic, pe care ele îl trăiesc însă cu adîncă liniște și semnare. Fiecare dintre protagoniști este o ființă nefericită, dar toți își trăiesc mîhnirile și necazurile cu o stranie seninătate, nu dintr-o noblețe a firii lor, ci dintr-un fel de neînțelegere a răului, dintr-o neputință de a întrezări diferențe dintre durere și bucurie. Chiar și atunci cînd aspiră la fericire, ca în cazul copilului Lazarus din *O dimineață frumoasă*, eroii Margueritei Yourcenar o fac într-un chip atît de potolit, de cumpătat, încît întotdeauna fericirea lor are ceva trist în ea, prea multă reținere, prea multă liniște și întotdeauna o presimțire a sfîrșitului.

Anna, frumoasa și păcătoasa fiică a lui don Alvaro, eroina din *Anna, soror*, Nathanael, rătăcitorul și însinguratul din *Un om obscur* și Lazarus, copilul-actor din *O dimineață frumoasă*, sînt oameni simpli, aflați în împrejurări grave, ce depășesc puterea lor de înțelegere, înși căroro viața le dezvăluie sensuri ascunse, fără ca ei să izbutescă, în ciuda osteneții lor, să le

MARGUERITE
YOURCENAR

ca o apă
care curge

Marguerite Yourcenar -
Ca o apă care curge, traducere de Laurențiu Zolcaș,
Editura Babel, București,
1994, 184 p., 1500 lei.

priceapă. Tocmai aici stă întreaga valoare a prozelor Margueritei Yourcenar, a căror reflecție pe teme însemnate precum moartea, soarta schimbătoare ori iubirea nu e niciodată dusă pînă la capăt, ci urmărită doar pînă acolo unde rezistă capacitățile lor de interpretare. Dacă ar fi fost întregi, meditațiile filozofice ale scriitoarei ar fi devenit inevitabil dacă nu banale, cel puțin previzibile, sau fastidioase, oricum inutil teziste și prețioase, pe cîtă vreme incomplete fiind ele au o impresionantă autenticitate, tocmai pentru că asemenea gînduri nu pot fi cu adevărat duse niciodată pînă la bun sfîrșit, decît într-un raționament pur teoretic.

Cea mai importantă piesă a volumului, ca întindere și ca semnificații, este miniromanul *Un om obscur*, al cărui erou, Nathanael, se află permanent în preajma morții, a morții altora, la care asistă neputincios și mîhnit, fie că e vorba de necunoscuți, de femei iubite sau de înțelepți ce duc cu ei în pămînt tainice descoperiri. Nathanael trăiește o viață foarte fragmentată, dar nu și agitată, o existență calmă compusă din mai multe episoade care par, fiecare în parte, să o încheie definitiv, pentru ca pe neașteptate aceasta să reînceapă. Personajul are, pe rînd, revelația apropierei morții, fără ca ea să se petreacă în fapt, astfel încît el trăiește o serie de morți succesive, false ce-i drept, pînă cînd ajunge în momentul adevăratului final. După o viață de aventuri nedorite, necăutate și neasumate, Nathanael se află în clipa sfîrșitului singur pe o insulă pustie, măcinat de o boală la plămîni, astfel încît unicele sunete pe care le aude sînt țipetele păsărilor și hurelul propriei sale tuse. Fiecare noapte i se pare ultima, după

cum fiecare dimineață i se pare un nou început, pînă cînd, în singurătatea unei naturi care nu e nici mirifică, nici ostilă, nici indiferentă, ci pur și simplu normală, Nathanael înțelege cît de cald e de fapt întreg universul, ce asemănători sîntem cu toții, ce iluzorii sînt acele lucruri care par să ne distingă de ceilalți, banii, rangurile, cărțile, vîrsta, și deci cît de neînsemnată e moartea unuia dintre noi. Și atunci se duce să moară așa cum te duci la culcare, ghemuindu-se în poziția celui care așteaptă să-i vină somnul, în timp ce privește absent, golit de orice gînduri, cerul, norii, iarba, pînă cînd nu le mai vede. Cu aceeași semnare și aproape indiferență se apropie de sfîrșit Anna, eroina din *Anna, soror*, cea îndrăgostită fatal de propriul frate, care moare ucis în lupte după ce petrecuseră o singură noapte împreună. Veșnic îndurerată și îndoliată, Anna își trăiește suferința cu un soi de detașare misterioasă, fără regrete și fără intenții de viitor. La antipod se află copilul Lazarus din *O dimineață frumoasă*, care își epuizează întreaga existență viitoare, cu o stranie luciditate și inapetență de idealizare, într-o singură dimineață, cînd plănuește să fugă din casa unei bunici codoșe cu o trupă de actori în care el va juca - în travestiul tipic elizabetan - roluri precum cel al Rosalindei ori al Julietei.

Toate cele trei proze din acest volum sînt excepționale, așa cum le recomandă simpla semnătură a autoarei. *Anna, soror* amintește inevitabil de *Alesul* lui Thomas Mann, cu care face o pereche foarte interesantă, pentru că toată acea frămîntare disperată a fraților îndrăgostiți, agonia respingerii și fascinației păcatului lipsesc din textul scriitorului german. Excelent tradusă de Laurențiu Zolcaș, *Ca o apă care curge* va fi, cu siguranță, o mare bucurie pentru cititori.

Zorii rațiunii

După cum ne avertizează autorul Jean-Pierre Vernant, cartea sa *Originile gîndirii grecești* a fost scrisă la solicitarea lui Georges Dumézil pentru colecția "Mythes et religions" coordonată de acesta, ceea ce a impus elaborarea ei în funcție de cîteva considerente aparent îngrăditoare: număr redus de pagini, deci excluderea clasicei metode a istoricului, prin apelul la surse-document, accesibilitatea pentru un public larg și oferirea unei perspective sintetice dar și personale asupra unei chestiuni controversate, stabilirea apariției gîndirii raționale grecești în contextul transformărilor petrecute într-un interval de 700 de ani, de la prăbușirea regatelor miceniene în secolul XVII B.C. și înflorirea Atenei în secolul V. După cum ne liniștește însă Zoe Petre în excelenta sa postfață, cartea e mai mult decît un eseu, cum modest și precut o definește autorul

Jean-Pierre Vernant,
Originile gîndirii grecești,
traducere de Florica Bechet
și Dan Stanciu, postfață de
Zoe Petre, Editura Symposion
1995, 190 p., 5000 lei.

său, este un redevabil studiu de istoria filozofiei și culturii grecești.

Cărți primite la redacție

Erasmus din Rotterdam, *Elogiul nebuniei sau discurs despre lauda prostiei*, traducere de Robert Adam, Editura Antet, Oradea, 1995, 144 p., 2000 lei.

Theodor Fontane, *Altfel în stele și-a fost scris*, romane I, traducere, prefăcător, tabel cronologic și note de Gabriela Danțiș, Editura Minerva, BPT, București, 1995, 174 p., 2000 lei.

Nicolae Berdiaev, *Un nou ev mediu*, cu un studiu introductiv de Sandu Frunză, este reproducă ediția apărută în 1936 în traducerea prof. Maria Vartic, Editura Omniscope, Craiova, 1995, 134 p., preț nespecificat.

Lev Șestov

Noaptea
din grădina
Ghetsimani

Privilegiații și
dezmoșteniții istoriei

Destinul istoric al
lui Descartes și Spinoza

Lev Șestov -

Lev Șestov - *Noaptea din grădina Ghetsimani. Privilegiații și dezmoșteniții istoriei, traducere de Liviu Antonesei și Gabriela Gavril-Antonesei, prefăcător de Liviu Antonesei, Editura Polirom, Iași 1995, 132 p., 3200 lei.*

Strindberg alchimic

Fragmente din "Jurnalul ocult", anul 1908

August Strindberg a fost și este în continuare un subiect deschis pentru interpretările cele mai surprinzătoare. Pentru unii el rămâne mereu "un caracter plin de simpatie", pentru alții el reprezintă "tot ce e mai barbar în caracterul suedez", "un posedat de ură", "un dușman al femeilor".

Dar, în realitate, cel puțin această ultimă acuzație e discutabilă, căci nici un scriitor n-a slăvit atât de mult femeia ca Strindberg. Cu toate că s-a opus mereu emancipării, a urât femeia modernă sau "femeia poliandrică" și a luat în deridere pe acel Ibsen care scrisese *Casa păpușilor*.

Portretul lui Strindberg gravat de Edvard Munch

În mod paradoxal, Strindberg nu a iubit decât ceea ce ura mai mult. Toate soțiile și iubitele lui au fost femei emancipate, sofisticate: Siri von Essen și Harriet Bosse au fost amândouă admirabile actrițe. Frida Uhl a fost jurnalistă. În 1892, când frecventa cercul artiștilor din Berlin, o întâlnește pe Dagny Juel, care era prietena din copilărie și iubita lui Edvard Munch. Din acea întâlnire plină de gelozii și contradicții ne-a rămas o gravură făcută de Munch, un portret al prietenului și rivalului Strindberg, în care numele lui Strindberg e scris greșit, "stind" însemnând în norvegiană *umflat, gras*. Aceste femei adorate și apoi tot atât de mult detestate au constituit elementele indispensabile realizării "aurului său", impulsuri esențiale pentru desăvârșirea procesului complicat al existenței, pe care Strindberg însuși îl asemea unui proces alchimic. Peste tot în însemnările sale e vorba despre sacrificarea eroilor, în urma cărora va apărea ceea ce e prețios, durabil.

M-am gândit că ar fi interesant și instructiv pentru cititori să cunoască portretul lui Strindberg făcut de alchimistul francez Jollivet Castlot. Acest document s-ar armoniza bine cu câteva pagini revelatoare din *Jurnalul ocult* al lui Strindberg, pagini în care se desfășoară ultimele momente din drama alchimică a iubirii. E vorba de iubirea pentru Harriet Bosse, actrița care va întruchipa ca nimeni alta personajele profunde ale dramaturgiei strindbergiene.

În 1898 Strindberg îi scrie prietenului alchimist că părăsește alchimia și căutărilor ei obositoare și că a început din nou să scrie teatru, într-un cuvânt că scrisul, literatura, e vocația lui adevărată. Dar, în fond, el nu părăsește arta magiei decât ca s-o trăiască pe viu în relația complicată cu soția sa, Harriet. În 1908, căsnicia lui Strindberg cu Harriet e complet desfăcută. Dar adevărata lor iubire nu începe decât când soții se despărț, când influențele celui "eu" inferior nu mai existau. Acum iubii trăiesc ceea ce Strindberg numește "o iubire telepatică", o iubire violentă și pasionată, stimulată poate de apariția rivalului: actorul Gunnar Wingard, care se va căsători cu Harriet, va divorța de ea în 1911, iar în 1912 se va sinucide. În mod curios sau grăitor, e chiar anul în care Strindberg însuși va muri de cancer.

Sfârșitul dramei alchimice va fi notat punct cu punct în *Jurnalul ocult*, operă unică în care Strindberg își va nota momentele cele mai intense ale trăirilor sale. Acest jurnal a fost publicat parțial, apoi editat în facsimil într-o ediție restrânsă. Dar nici măcar facsimilul nu poate reda unicitatea acestei opere care se găsește din anul 1922 la Kungliga Biblioteket din Stockholm. Ca și *Cartea de vise* a lui Swedenborg, acest jurnal n-a fost scris în vederea publicării. De altfel, e imposibil de publicat - texte sunt codificate: Strindberg folosește alfabetul arhaic pentru a nota anumite trăiri secrete, sînt folosite culori: albastru, maro, galben, verde, roșu pentru a sublinia anumite stări de spirit. Strindberg a desenat și a scris note muzicale în jurnalul său, într-un cuvânt a folosit toate formele de expresie ale artei pentru a reține acea unică trăire a "iubirii sale telepatică": Harriet îl vizitează fără trup - uneori ca un miros de trandafiri în gură, ea e lângă el ca un geniu inspirator la masa de lucru, cînd totul pare trist și fără speranță ea plutește în aerul camerei ca un parfum de violete.

Dar această iubire neomenească e devoratoare - primele simptome ale bolii lui Strindberg apar cînd iubita cea astrală îl îmbrățișează lîndu-i puțin cîte puțin și viața. Apropierea iubirii devine dia ce în ce mai dureroasă. Iubire, boală și moarte se vor succeda pînă în zona albă a neființei. În 1932, Harriet Bosse va scrie despre această perioadă: "Mi-e imposibil să descriu tot ce am suferit în acel timp, cînd Strindberg se gîndea la mine în toate zilele, orele, și trăia cu mine în gînd. Voiam să rup orice contact cu el, l-am implorat să nu-mi mai scrie, dar degeaba. Nu l-am mai văzut apoi pe Strindberg din primăvara anului 1908. Dar fata mea a continuat să-l vadă pînă la cîteva luni înainte de moartea lui".

Indiferența lui Harriet nu l-a descurajat pe Strindberg și el a continuat pînă la sfîrșit să spera, cerînd-o din nou de soție cu aceleași cuvinte cu care o ceruse la început: "Harriet, vrei să ai un copil cu mine?"

Harriet Bosse în 1904, de curînd căsătorită cu Strindberg

Ceea ce admira Strindberg la femeie era vocația de soție și mamă, căci soția și mama reprezentau idealul său feminin: vasul alchimic de mare preț în care viața se va crea într-un joc cosmic fără sfîrșit. Deja în *Cartea albastră* Strindberg scrie despre uterul femeii: "Seamănă cu un Athanor în care era distilată piatra filozofală, aurul, elixirul vieții și homunculus." Deci iubirea era necesară pentru a produce aurul strălucitor.

"*Jurnalul ocult* în variantele accesibile oglindește această căutare a strălucirii aurului, strălucire născută în arma unui lung proces în care abundă suferința și strădania de a trăi dincolo de limitele condiției umane. (G.M.)

care viața se va crea într-un joc cosmic fără sfîrșit. Deja în *Cartea albastră* Strindberg scrie despre uterul femeii: "Seamănă cu un Athanor în care era distilată piatra filozofală, aurul, elixirul vieții și homunculus." Deci iubirea era necesară pentru a produce aurul strălucitor.

"*Jurnalul ocult* în variantele accesibile oglindește această căutare a strălucirii aurului, strălucire născută în arma unui lung proces în care abundă suferința și strădania de a trăi dincolo de limitele condiției umane. (G.M.)

14 mai

I-am scris azi o scrisoare lui H-t. Nici un răspuns!

I-am scris la prînz din nou pentru a o cere în căsătorie - nici un răspuns! Numai un erotism naiv!

Seara o jerbă roșie a țîșnit din soare și Castelul care crește era iluminat! - Nici un răspuns la scrisoare, în afară de avansurile erotice. Totuși am fost vesel toată seara, am băut punch și am cîntat la pian "Faust". M-am simțit ca logodit! Am adormit. M-am trezit la ora trei și jumătate și am căutat-o pe H-t, dar ea dispăruse: imposibil de a o regăsi. Totuși, la ora 5 am simțit cum matricea ei cobora încet și în momentul în care era cel mai jos m-am aprins și ea în același moment cu mine, au urmat îmbrățișări pline de iubire și eros. Uterul ei dă într-adevăr impresia de a fi independent, dotat de o dorință periodică, la ora două și la ora cinci de dimineață. Micul ei athanor pare că iubește pe corespondentul lui din mine, pueril precum al ei, dar independent de voința H-tei și care are propriile lui momente de plăcere. Așa că athanorul ei mă iubește chiar împotriva propriei sale stăpîne. La ora cinci coboară și cere iubire. În alte momente e inutil a se prezenta căci nu se întîmplă nimic.

Ar fi trebuit să știu asta acum șapte ani!

H-t m-a căutat de asemenea la ora șase și jumătate; am răspuns, dar ea era ocupată, fără îndoială cu Micuța care se sculase.

15 mai

Sofia, ziuă unuia din numele lui Harriet. Dimineața i-am trimis din nou o carte poștală lui H-t, pentru a-i spune că apartamentul de deasupra mea este liber. Am ieșit să mă plimb; în timp ce ea primea scrisoarea mea, am simțit că scrisoarea a făcut o bună impresie. Această senzație a durat pînă la ora 11 și jumătate. Totuși nici un răspuns! Singur, numai că faptul că ea mă caută în eros! Sînt liniștit, mi se pare că destinul meu e deja stabilit! - Ar fi minunat, ca ea și Micuța să locuiască deasupra mea! Cred că va fi așa! O să vedem! Nici un răspuns. Seară îngrozitor de apăsătoare. (...)

16 mai

(...) Am adormit la ora zece și jumătate; aveam impresia că îmi era frig și am pus peste mine o altă cuvertură, dar care era în realitate un șal. Cred că o așteptam pe H-t, căci și ea mă căutase seara, și apoi m-a sedus... Seara îi trimisesem o cerere în căsătorie, lungă și amănunțită, cu o fotografie de Hartman: Bărbatul și femeia. Apoi, mă așteptam să fiu sculat la 11 și jumătate, după întoarcerea de la teatru, în timp ce ea ar fi citit scrisoarea mea. Dar nu m-am sculat decât la ora 2 și jumătate, simțind că ea mă ataca începînd de la

ora 2; dar eram protejat de cuvertura mea. Atacurile ei au continuat dar fără succes. M-am culcat din nou; m-am trezit exact înainte de ora 5 și am căutat-o. Ea a răspuns, dar fără rezultat. În momentul în care pendula salonului bătea ora cinci, noi ne-am regăsit: au fost adevărate nunți atunci!

Același lucru la ora 6 și jumătate, după care, ea a dispărut și a recăzut în neant!

17 mai, ziua națională a Norvegiei

(...) La ora 12 și jumătate a sosit o scrisoare de la Göteborg, o scrisoare a logodnicului W. Mă amenință cu moartea dacă mai continui "s-o urmăresc pe H-t". După divagațiile lui, sînt acuzat că i-am distrus tinerețea lui H-t și alte tîmpenii de genul ăsta. În plus, am primit înapoi scrisoarea mea pentru H-t, nedeschisă.

Dimineața într-o librărie de pe Strandvägen am văzut două portrete ale H-tei care erau atât de urt și răutăcioase (ca diavolul) încît mi s-a făcut frică și m-am rugat Dumnezeu să mă salveze! Era oribil! - Își bate joc de noi doi, dar mai ales de W. Pe mine mă iubește, trup și suflet! (De văzut aceasta în jurnal, dar mîrșavul ei "ego" m-ar omorî cu plăcere! Toate acestea se vor sfîrși cu tragedie! (...))

Știu că în societate, în tramvai, plină stradă ca și în plină zi ea e în contact cu mine; sîntem uniți și creștem amestecați ca doi arbori, ne formăm o singură ființă, cu toate acestea nu putem trăi împreună. Aici nu e nici un loc pentru W. (...)

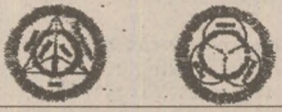
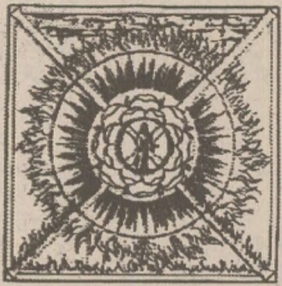
25 mai, luni

(...) La ora șase Falck mi-a telefonat să-mi spună că Harriet și W. s-au căsătorit ieri (24 mai). Ce să însemne asta? În timpul zilei am fost bine dispus, aproape bucuros. E de înțeles. Axel a venit să mă vadă. M-am culcat la ora zece ca să scap de vizite. Dar atunci, ceva s-a petrecut cu H-t care era tulburată. M-am rugat Dumnezeu din tot sufletul să nu-mi fie dat să trăiesc în adulter. Am adormit cu cartea de psalmi pe piept și chiar și în somn m-am rugat Dumnezeu să-mi ia sufletul. M-am trezit cu inima grea ca o piatră și cu senzație de apăsare pe piept. Am citit din Biblie, m-am rugat, pînă la ora două! Atunci, în mod irezistibil, cu încurajare prietenoasă, a venit Harriet direct în brațele mele regăsindu-mă cu bucurie. N-am avut remușcări, numai bucurie și fericire. Mai tîrziu m-a căutat din nou, de două ori dar nu mai aveam dreptul să ne întîlnim. Apoi a revenit către dimineața provocîndu-mi remușcări și disperare. (...)

9 iunie

H-t mă caută în iubire și în eros dar nu-i răspund la eros căci vreau să îmi păstrez sufletul. Către ora zece,

Misticism și iubirea lui telepatică

Soarele alchimic - ilustrație din volumul *Breviars Alchimique* (Correspondența lui August Strindberg cu Jollivet Castelot), Ed. L'Ascèse, Paris, 1912.

mi-a provocat dureri în partea superioară a stomacului, atât de puternice încât m-am sculat de la masă, m-am dus să mă culc și am adormit. Mă întreb dacă ea are din nou ulcer la stomac și asta o face să sufere ziua și noaptea, sau poate că așteaptă un copil?

Citind Matter [teolog francez care în 1863 a scris o biografie a lui Swedenborg n.tr.], am început să mă gândesc ieri dacă H-t este conștientă de viața noastră comună, dacă ființa pe care o iau în brațe e un "dublu" pe care ea îl ignoră, o fantomă.

Matter povestește într-adevăr, la pagina 243, că, o dată, Swedenborg se pregătea să scrie când Cuno intră la el. S. îi povestește atunci că el tocmai îl răzuse pe regele mort și de asemenea pe regină, că ea trăia, în lumea spiritelor. Cuno l-a întrebat atunci dacă o persoană vie poate vizita lumea spiritelor. S. i-a răspuns că nu era regina însăși ci spiritul ei familiar (spiritul familiar este oare spiritus familiaris?). S. de asemenea s-a înfuriat pe el însuși și pe profesorul Ernesti, acolo, în lumea spiritelor.

Acesta nu poate fi cazul H-t. Într-adevăr, toamna trecută, reîntorcându-mă de la țară după o absență de două săptămâni, ea mi-a spus clar: "E adevărat că sîntem căsătoriți." (Vroia să spună și să admită că în tot timpul verii noi trăiam ca soți, telepatic, cu o bucurie pe care nu o mai resimțisem niciodată din fața de altul.) Și în sfîrșit, după logodnă, ea mi-a scris că W. suferă din pricină că noi sîntem în legătură unul cu altul, că el a simțit asta intuitiv. Atunci, nu e nici o problemă. Și mai mult decît atât: la începutul căsătoriei noastre, ea mi-a povestit cum făcea ea ca să mă înțilnească, atunci cînd eram logodiți - rămînea culcată și se forța "în gînd" să mă pătrundă la mine. Ieri după amiază i-am văzut chipul, clar, pe pernă. Este fără îndoielă corpul său astral!

13 iunie

H-t mă face atât de mult să sufăr încît cred că voi muri. La ora 10 dimineața e insuportabil; dar prefer să mor decît să cedez. Mă caută și în aceeași clipă mi se umple gura cu mandafiri, atunci cînd eu rezist la dureri (...). La ora cinci au început durerile în partea superioară a abdomenului. E insuportabil! După 60 de ani de tortură! M-am rugat la

Dumnezeu să mă lase să părăsesc viața! Puțina bucurie pe care am avut-o nu a fost decît iluzorie și falsă! Singura bucurie a fost munca, dar ea a fost zadarnică în bună parte! Sau inutilă, sau distrugătoare. Soție, copil, cămin, totul a fost fals! Singurul lucru care mi-a dat iluzia fericirii a fost vinul! Din cauza asta am băut! Mi-am calmat durerea de a trăi. Spiritul meu leneș a devenit inteligent și viu și în timpul tinereții mele vinul mi-a ținut loc de hrană (...) Femeia mi-a dat de asemenea iluzia unei mari fericiri care totuși a dispărut, relevînd astfel adevărata sa natură. Primele două soții nu mi-au lăsat amintiri, nimic decît un dezgust viu. La ultima, era ceva din lumile superioare dar amestecat cu atîta rău și urîțenie! Totuși am păstrat amintiri foarte frumoase despre ea, cu toate că în mare parte erau false.

Cînd copiii erau mici mi-au dat bucuria cea mai pură. Dar asta a dispărut foarte repede. Prietenii? Ei aparțin compromisului vieții! Căci nu poți rămîne singur tot timpul, bineînțeles. Și pentru că toți oamenii au interese contradictorii, nu poți fi prieten cu nimeni! Nu e permis! Prietenia se termină mereu cu cîte un interes, Nils Andersson a fost totuși cel mai credincios prieten al meu, la fel cum am fost și eu pentru el. Asta a fost posibil poate pentru că aveam drumuri diferite.

15 iunie

(...) M-am așezat la masa de scris! H-t era acolo! Și imediat ea mi-a provocat o explozie de dureri. M-am dus în camera galbenă și am luat-o în brațe. Apoi calmul mi-a revenit. Oare asta vrea ea de la mine? Ce înseamnă atunci "soțul ei" pentru ea? Dar pentru că ea e în fond soția mea totul e cum trebuie să fie.

22 iunie, 23 iunie ajun de Sfințul Ioan, 24 iunie, Ziua Sfințului Ioan

Zile îngrozitoare! Atît de îngrozitoare încît am încetat să le mai descriu! Nu-i cer lui Dumnezeu decît un singur lucru: să mă lase să mor! Ca să scap de aceste oribile dureri trupești și sufletești. A fost chemat un doctor să mă vadă.

Am rămas pe strada Karlavägen pînă la 14.

"Durerile teribile de stomac sînt descrise în jurnal în momentul în care Harriet își face apariția ei telepatică. În ziua cînd este chemat doctorul, Strindberg îi scrie editorului Karl Otto Bonnier: "Se pare că sufăr de un cancer la stomac, sufăr, mi-e rău douăsprezece ore din douăzeci și patru, încet, încet am încetat să mînc și să dorm."

Jollivet Castelot

Un portret al lui Strindberg

August Strindberg, nobil, fertil și iluminat gînditor, a murit de curînd în țara sa, Suedia, unde în sfîrșit a găsit puțină seninătate după o existență dureroasă, aspră și tulburată. Avea șaizeci și trei de ani. L-am cunoscut pe August Strindberg, care mi-a păstrat o prețioasă prietenie pînă în ultima vreme și a întreținut cu mine o lungă corespondență alchimică, extrem de interesantă.

La Paris am avut onoarea să fiu primit de el, într-o biată cameră unde locuia atunci, într-o modestă pensiune din strada Orfila.

Publicase puțin timp înainte, în 1895, un articol senzațional despre chimia unitară, în "Figaro", citînd pentru susținerea teoriilor sale cartea mea recentă, *Viața și Sufletul Materiei*.

Ca urmare a unei prime scrisori, trimisă din Austria, eram deja în relații epistolare. M-am hotărît deci să mă duc să-l salut și să mă întrețin cu el, prin viu grai, despre subiectele studiilor care ne captivau.

Această primă întrevedere e de neuitat. Am zărit la umbra flăcării unei lumînări (era o seară de iarnă, cam pe la ora 6), un bărbat viguros, foarte simplu, cu o privire albastrie, dulce și temătoare, care contrasta cu soliditatea feței. Ochii săi mistici căutau ceva dincolo. Părul des se ridica în dezordine deasupra unei frunți enorme; mustața zbîrlită lăsa să se vadă o gură cărnăoasă, senzuală, ale cărei colțuri se lăsa în jos cu amărăciune către bărbia voluntară ornată cu o "muscă" hirsută.

Vorbeam jumătate în germană, jumătate în franceză, nu fără dificultate, căci el scria într-adevăr admirabil în limba franceză dar o vorbea foarte prost. Accentul îi era răgușit, sugrumat, bizar, manierele lui erau pline de farmec, atitudinea plină de curtoazie rafinată și de atenție.

Așezat la masa de lemn alb acoperită de manuscrise și de sticle de ceas care-i serveau de capsule, August Strindberg mi-a arătat ultimele sale experiențe alchimice. Avea o ingeniozitate rară, și în plus o credință de vizionar. Cercetările lui țineau mai mult de rațiune și intuiție decît de experiență.

"Creuzetele sale" se învecinau din întîmplare cu resturile unui prînz modest. Drept mobilă avea: un pat de fier, două scaune, un fotoliu de paie, un lavabo de soldat, o ladă lungă de lemn negru cuprînzînd, mi-a spus el, cîteva veșminte și manuscrise. Asta era tot. Marele om trăia acolo, închis într-o sălbatică izolare și sărăcie, vagabond etern, revoltat perpetuu, agitat fără odihnă, pînă cînd un nou capriciu sau o nouă criză de conștiință aveau să-l ducă în altă parte.

Începînd din acea perioadă, Strindberg mi-a scris des și a dat revistei mele "L'Hyperchimie" fidelul său aju-

tor, prin colaborări. El se ocupa mult de Societatea Alchimică a Franței, al cărei fondator și membru de onoare era. Numeroase articole și studii ale sale au apărut în periodicul meu, mai ales din 1896 pînă în 1899. În ele, precum și în corespondența sa se află, vie, marea originalitate a gîndirii sale, ingeniozitatea teoriilor, intuiția genială a încercărilor sale sintetice în ceea ce privește Aurul, Iodul, Sulfur, toată chimia unitară.

Spirit universal, deschis tuturor ideilor curajoase, afit în știință cît și în literatură, creier puternic și uluitor de productiv, suflet neliniștit, sensibil și mîndru, August Strindberg impune respect și admirație. [...]

Revista "L'Hyperchimie" a publicat în coloanele ei diverse studii în care Strindberg prezenta descoperirile sale despre sinteza chimică.

Procedeele erau simple, rezultatul discutabil, dar poate că în mod parțial real. Era convins că fabrică aur, în cantități minime de altfel, cu sulfat de fier, ca punct de pornire. Faimoasa lui *Carte de Aur* pe care a avut amabilitatea să mi-o dea, cuprinde un număr respectabil de eșantioane pe hîrtie; din păcate aceste straturi superficiale rămînd neconvîngătoare la proba analizei.

Oricum, Strindberg a avut numeroase vederi de ansamblu asupra genezei corpurilor chimice asupra filiației și transmutației lor.

În două lucrări foarte interesante, el a rezumat filozofia sa chimică: *Scrisori despre Chimie*, publicată în "L'Hyperchimie" în 1897, sub titlul principal *Hortus Merlini*, conținînd fondul însuși al veritabilei Alchimii și *Sylva Sylvarum*, apărută după aceea și care revela în același timp omul mistic, omul de știință și poetul superior care a fost August Strindberg.

Ciudată și vizionară această carte mică, *Sylva Sylvarum*!

Introducere la o Chimie Unitară, editată în 1895 și *Antibarbarus* se bazează pe combinațiile numerice studiate de Hermetism. Strindberg urmărește legile numerelor vii, apropiindu-se de metoda pythagoreică, însă fără a reuși să ridice vălul lui Isis...

Devenind profund swedenborgian, după ce fusese atheu mult timp, apoi ocultist, Strindberg sfîrșește prin a abandona ocultismul și ezoterismul, urmărind de alte gînduri arzătoare. El nu se mai ocupă de alchimie, nici de chimie, începînd din 1902, și se consacră teatrului din nou, scriind piese istorice, trezind spiritul suedez, care a recunoscut în sfîrșit în el un geniu național.

Misticismul spiritului său impetuos și torturat s-a accentuat din zi în zi, apropiindu-se de idealul creștin și se spune că Strindberg a murit, ros de cancer - ciudat symbolism - strîngînd o Biblie la piept și strigînd: "Nimic nu e personal!"

Îmi e scump faptul de a putea adresa aici, memoriei sale nemuritoare, mărturia profunde și respectuoase mele afecțiuni, de a-i consacra aceste rînduri, vai, imperfecte și tardive, și de a admira în el, totodată, pe purul, robustul scriitor și pe filozoful perspicace al Naturii.

4 iunie 1912

Prezentare și traducere de Gabriela Melinescu

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Tratamentul numelor de persoană

ÎN DISCURSUL publicistic actual, numele propriu e tratat cu destul de multă dezinvoltură. Integritatea numelui de persoană poate fi încălcată în mai multe feluri, cu intenții și efecte diferite; unele modificări - deformare grafică, fonetică ori morfologică - pot fi considerate forme de agresiune simbolică. Actul cel mai vizibil de agresiune simbolică a numelui a fost, în presa românească de imediat după 22 decembrie 1989, scrierea fără majusculă inițială a numelui fostului conducător. Grafia *ceașescu* s-a răspândit rapid, cu unele fantezii suplimentare - de pildă *ceAșescu*, în care plasarea aberantă a majusculei semnala caracterul intenționat al deformării. Devierea grafică a apărut ca reacție la un tratament sacralizant și ritualizat, de fetișizare a numelui în perioada anterioară; ea nu a fost însă măi puțin o reacție în aceeași cheie, preferând analizei raționale comportamentul simbolic (v. Mioara Avram, "Reacții ortografice", în "Limba română" 3, 1990).

Manipularea grafiei a fost exercitată intens de presa naționalist-extremistă, o serie de transformări având scopul de a face ca numele unei persoane să pară cât mai străin, nespecific onomasticii românești, pentru a transmite conotația "alogen"; de obicei e evocată originea evreiască sau maghiară, dar apar și sugestii mai puțin specifice. Cel mai des numele sînt modificate (în publicații de tip "România mare") prin grafii fanteziste: Cernel *Nisztoreszku*, Octavian *Paller*, *Doyna Kornea*, Gelu *Voicahn* Voiculescu etc. Alteori, tot în scopul "înstrăinării", numelui folosit în mod curent de o persoană i se adaugă sau i se substituie un nume purtat anterior ori neales de aceasta pentru a o reprezenta public; procedeul se prezintă ca o dezvăluire a unui secret rușinos, incriminator: Radu *Feldman* Alexandru, Doina *Juhasz* Cornea etc.

Numele de persoană este alteori prins în structura unor jocuri de cuvinte, care îl remotivează sau îl apropie de nume comune (am citat altădată exemple de genul "polițistul Pasăre fura porci"). Se produce o mai evidentă agresiune simbolică prin deformarea de tip calambur a numelui de persoană atras în sfera poreclei, a asociației devalorizante. Calambururile de acest gen au funcție insultătoare (numele e transformat în termen injurios) - *Aristide Gunoiu*, *Marko Belea* -, ridiculizantă (termenul folosit e de obicei numele unui obiect domestic, conotînd băhălia și derizoriul): *Ardei Peleş*, *Lighean Vartachelian*, *Victor Eduard Cucui*, *Diana Lupește* etc.; uneori deprecierea se obține prin sugestii sonore indecente, alteori cuvîntul funcționează aluziv, trimițînd la o acuzație adusă anterior personajului: *Ardei Peleş*, *Andrei Pleșcaru* etc. (exemplu pe care l-am sursă tot "România mare"). Facile și plasate la nivelul intelectual al injuriei, acestea constituie probabil forma cea mai agresivă a transformării numelui.

CRONICA EDIȚIILOR

de Z. Ornea

D. Drăghicescu și psihologia românului

DUMITRU DRĂGHICESCU (1875-1945), sociologul, este o victimă a lui Titu Maiorescu. Cu un strălucit doctorat la Sorbona cu Emil Durkheim (1904), reîntors în țară se voia, cu dreptate, universitar. Vreo cinci ani a tot dus-o cu conferințe onorifice. Dar în 1910 s-a creat o catedră de etică, estetică și psihologie la universitatea bucureșteană. Drăghicescu era singurul îndreptățit să o ocupe. Dar Maiorescu urmărea să-și plaseze protejiații săi. Rădulescu-Pogoneanu era singurul încă neplăsat iar Drăghicescu era liberal nu conservator, cum îi plăcea lui Maiorescu. În consecință, "concursul" l-a câștigat Rădulescu-Pogoneanu. A doua tentativă, Drăghicescu a făcut-o la universitatea ieșeană. Referatul la concurs l-a întocmit nulitatea patentată C. Leonardescu, succesorul lui Maiorescu la catedra ieșeană, și Drăghicescu a fost, din nou, înfrînt. Destinul l-a răzbunat. Pentru că lucrările sale, publicate în limba franceză, au fost luate în seamă de specialiști, citate și citite. A fost, paradoxal, mai mult cunoscut în străinătate decît în țară, sistematic neluat în seamă. De abia în ultimele decenii, prin strădania împlinită a d-lui Virgil Constantinescu, i s-a alcătuit o ediție și același editor i-a consacrat o substanțială monografie.

Lucrarea apărută recent, *Din psihologia poporului român*, e prima ei reeditare din 1907, adică după aproape nouă decenii. Autorul a închipuit-o în trei volume. Dar n-a apărut decît acest prim volum din 1907, proiectul de avergură eșuînd. După *Cultura română și politicianismul* (1904) a lui C. Rădulescu-Motru, cartea lui Drăghicescu e, de fapt, cea dintîi exegeză menită să înfățișeze sistematic formula sufletească a poporului român. De atunci, tema aceasta a fost mult bătută (mai ales în deceniile interbelice), mai mult în eseuri, articole, mici studii - unele vădit partizanale -, dar o lucrare de amploare, sistematică și obiectivă a întîrziat să apară. Drăghicescu mai păstrează, în cartea sa, ecourile acelei științe care a făcut mare vogă prin 1860-1870, cea a psihologiei popoarelor fundată de Lazarus și Steinthal, de care se entuziasmasse Xenopol student și chiar Eminescu. S-a întîmplat că din această *Völkerpsychologie* să nu rămînă decît cîteva banalități (că englezul e spirit practic, germanul și rusul profunzi, fantești și misionari, francezul raționalist, etc. etc.). E probabil că sufletul unui popor, deși distinct, nu e atît de zăgăzuit deosebit de al altora și, oricum, opune rezistență în calea exegezei individualizante. Pentru că, pînă acum, e greu să cităm lucrări menționabile în această sferă, totuși atît de pasionantă, de preocupări. Iar bibliografia românească a temei (inclusiv lucrările scrise de străini care au voit să ne cunoască) e departe de a fi concludentă și mulțumitoare. Deși Drăghicescu se mai făcea ecoul acelei psihologii a popoarelor, a avut intuiția omului de știință de a respinge școala raseologică (Gobineau, Lapouge) care, cu ajutorul eșuatelor criterii - sangvin și indicele cefalic - au crezut că sînt în posesia unor metode de a diferenția rasele umane, stabilind și ierarhii între ele. Unde a dus această falsă raseologie se știe, iar etnologia au demonstrat că, de fapt, cele două criterii cu care opera nu duc nicăieri, aceeași grupă sangvină sau

indice cefalic fiind valabile, deopotrivă, unor rase sau popoare mult diferențiate. Drăghicescu își concepe lucrarea pe un teren bibliografic și de școală solid și cît de înțelept a fost o dovadă titlul precaut și relativizant "din psihologia" și nu, arogant, "Psihologia". E o măsură de precauție datorată seriozității omului de știință adevărat care nu se hazardează dincolo de limitele posibilului determinat.

Cum Drăghicescu, elev al lui Durkheim, e determinist, acordă atenție confortabilă etnogenezei poporului român, căreia îi consacră un întreg capitol, și chiar problemelor istoriografiei politice. Fără asta, știa prea bine, nu poate ajunge la problemele sufletești care își au gena în momentele cheie ale istoriei formării și evoluției poporului român. Sigur că pe acest teren al determinanților, autorul e tributar stadiului de atunci al exegezei, acordînd, nu o dată, roluri mai mari decît le-au avut slavilor, turcilor, ungarilor (editoarea, d-na Elisabeta Simion, în substanțialul aparat de note, pune bine lucrurile la punct.) Dar, în general, procesul etnogenezei și al istoriei românilor e corect și interpretat inteligent. Ca și prezentarea factorilor fizici și climatici, fără de care e greu de descifrat sufletul unui popor. Cine nu recunoaște, de pildă, adevărul acestei observații: "Oricare ar fi fost influențele străine, îndeosebi cea slavă, adevărul este că temelia mentalității românești a rămas totdeauna latină." Doar adepții de azi și de ieri ai tracomaniei i-ar putea reproșa lui Drăghicescu această apreciere făcută la capătul unei lungi analize. Autorul nu uită, apoi, să se refere la ceea ce numește influența adstratului oriental. Acesta s-a datorat cotropirii turcești. "Atmosfera morală a Orientului ne învăluie, ne copleșește, ne izolează de lumea Occidentului". Și detectează această influență în moravuri, obiceiuri, costum. Se poate considera că această influență s-a exercitat mai ales, dacă nu exclusiv, la stratul de sus al societății și mai puțin sau deloc la țărani. (Costumul oriental, de pildă, căruia autorul îi acordă atîta atenție, n-a pătruns în lumea de la sate). Dar autorul crede că sub raport moral atmosfera Orientului "a înjosit și morala țaranului român". Același lucru despre împrumuturile lexicale ale Orientului care ar dovedi pătrunderea moravurilor orientale în straturile de profunzime ale populației. Un capitol special, consacrat religiei și culturii la români, emite ipoteza că "partea intelectuală superioară, metafizica creștinismului n-a fost nicicînd înțeleasă, pătrunsă și simțită de români. Pentru cine știe să observe, cu luare aminte, desfășurarea vieții religioase, mai ales a țaranului român, lipsa fondului mistic și metafizic este de la început izbitor. Ceea ce este de temelie în practica sa religioasă este *cultul*, ritualul, adică împlinirea tuturor formelor și formulelor".

Cel mai important capitol al cărții este ultimul care își propune să releve "însușirile sufletești actuale ale poporului român". Autorul pornește de la ideea că, sub raport național, românii sînt departe de a fi desăvîrșiți ca națiune atîta vreme cît foarte mulți se află subjugăți de imperii străine, fenomen care a încetat, cum se știe, în 1918. Această nefericită stare de fapt s-ar fi răsfîrțat și asupra sufletului enunțesc. De aici încolo, Drăghicescu enumeră și analizează tră-

D. DRĂGHICESCU

DIN PSIHLOGIA POPORULUI ROMÂN

Editura Albatros

D. Drăghicescu, - *Din psihologia poporului român*. Introducere. Studiu introductiv de Virgil Constantinescu-Galiceni. Îngrijire de ediție și note Elisabeta Simion. Ed. Albatros, 1995

sături sufletești specifice în spațiul cărora nu s-ar fi dezvoltat, deocamdată, decît însușirile negative. Una ar fi "pasivitatea, rezistența defensivă, resemnată, pasivă, supusă, înfrîntă, lipsa de energie ofensivă". Această însușire s-ar manifesta mai ales în Moldova, apoi în Muntenia și, mai ștearsă, în Oltenia. Revoltele ar fi, deci, necunoscute țaranului. Or, chiar în anul cînd și-a publicat autorul cartea s-a petrecut cunoscuta răscoală țărănească, începută tocmai în Moldova. Ceea ce relevă șubrezenia, uneori, a trăsăturilor sufletești surprinse de autor, fără a le anula cu totul. E de adăugat că această nepăsare și fatalitate ar proveni din adstratul influențelor orientale. Într-un loc spune chiar: "nota cea mai dominantă din sufletul nostru etnic, dezvoltată sub înfrurirea acestui fel de a fi al vieții noastre istorice, este *neprevăderea, nepăsarea* care fac că aproape toate lucrurile la noi sînt provizorii și efemere". Într-altă parte, socotește că "fără îndoială, cînd un astfel de trecut apasă îndelungat energia și voința românilor, va fi greu să pretinzi de la ei aceea încordare a eforturilor, acea muncă disciplinată, neîntreruptă, metodică, care caracterizează pe englezi, pe germani și orice națiune cu civilizație veche". Relevă, apoi, dibăcia și viclenia moștenite de la daci și romani. După cum tot din acest legat s-a păstrat neștirbită aspirația spre neatîrnare și libertate. Și tot de la romani (nu de la daci) s-a păstrat inteligența. De unde caracterul creator pe tărîm literar-științific și oratoric. Tot din inteligență s-au dezvoltat spiritul sarcastic, talentul de a batjocori, a satiriza și zeflemeaua. Iar, pe deasupra, "un spirit critic amar, sfișietor destructiv. Și era foarte firesc. Cînd ai toată luciditatea spiritului de a observa că lucrurile merg rău, că totul este neîndestulător, fără ca să ai energia de a începe să faci bine, nu-ți mai rămîne decît să critici și să-ți arăți nemulțumirea". În concluziile cărții aflăm această judecată: români sînt o "rasă occidentală cu obiceiuri orientale". Ceea ce nu aduce mai nimic nou.

Greu de știut dacă unele dintre aceste caracteristici (mă gîndesc la cele socotite de autor negative) vor fi dispărut după reîntregirea țării în hotarele ei istorice și constituirea adevăratei națiuni române. Așa s-ar părea după precizarea din premisa amintită a autorului. Dar asta ar însemna să-i continuăm autorului gîndul început. E foarte bine că Editura Albatros a restituit, după 90 de ani, interesant-icitanta carte a lui Drăghicescu. D-na Elisabeta Simion a transcris aproape impecabil textul, păstrînd toate formele de limbă, redacțînd și un solid aparat de note lămuritoare. Studiul d-lui Virgil Constantinescu-Galiceni e serios, substanțial și, cum se cuvenea, la obiect. Mă bucur că pot semnala cititorilor o foarte bună ediție.

Scara invizibilă a lui Iacob

- interviu cu regizorul ANDREI ȘERBAN -

(Continuare din numărul trecut)

- Cunoașteți destul de bine teatrul românesc și oamenii de teatru de aici. Sînteți la curent, probabil, cu ce s-a întîmplat după plecarea dumneavoastră - demisii, demiteri etc. Ce părere aveți?

- În general, breasla teatrală se caracterizează prin lipsă de reacție. La orice. De exemplu, mă gîndesc cît de confortabil stau unii oameni de teatru cînd văd teatru prost. O parte din noi este fericită să vadă teatru prost, care se joacă de obicei. Să nu ne amăgim, e mult teatru prost în general, nu numai în toată lumea, ci și în România. Sînt foarte puține spectacole de excepție, sînt foarte puține spectacolele care au o mare valoare. Pentru moment, teatrul care se face este mediocru. Dar pentru că majoritatea este formată din mediocri, ea susține teatrul mediocru din frustrare și din complexe. Se menține astfel o mască socială. Nimic din ce este adevărat nu este lăsat să se vadă. Se încearcă mereu să se anihileze jocul care ne pune față în față cu adevărul. Eu nu pot suporta asta. Spun ce gîndesc. De aceea am atît de mulți dușmani în teatru. De cîte ori vin, produc șocuri. Se evită o întîlnire adevărată cu mine. Se pune imediat masca socială, masca minciunii. Această mască îi determină pe cei care o poartă să aprecieze tot ce este mediocru, să aducă la valoare de personalități non-valorile. Orice șoc stîrnește numai reacții negative în oamenii din breaslă. Aici este gelozia, invidia. Vorba Bibliei: "să urăști darul pe care ți-l face fratele tău"...

- Se poate vorbi despre o criză în teatru?

- În momentul de față simt că publicul este dezamăgit. Parcă nu i se mai dau spectacolele de care are nevoie, în general. Sînt excepții. Am impresia că unele spectacole de valoare sînt făcute într-un fel cu un ochi spre festivalurile internaționale. Aceste spectacole sînt foarte frumoase și foarte puternice, au valori

vizuale inedite, remarcabile, originale, dar, nu știu cum, parcă se simte ochiul îndreptat spre afară, spre circulația în lume. Nu se ține seama de dezvoltarea artei actorului sau a subiectului piesei. Mă gîndesc la vechile companii de repertoriu de pe vremuri, la vechile familii de actori care aveau o cu totul altă energie. Ele făceau un teatru deloc sofisticat, pretențios, dar care vorbea de la inimă la inimă, un teatru foarte sănătos. Am ieșit din structura unui sistem în care se vorbea prin aluzii, pentru că nu se putea să se vorbească direct. Limbajul indirect încă persistă. Limbajul teatrului direct este mult mai vital, mult mai robust, mai plin de forță. De aceea, momentul acesta al teatrului este un moment de criză. Criza nu este numai aici. Într-un fel, este în lumea întregă, dar din alte motive.

- Credeți că astăzi, actorii români cu care ați lucrat "Trilogia antică" ar mai putea face acest spectacol?

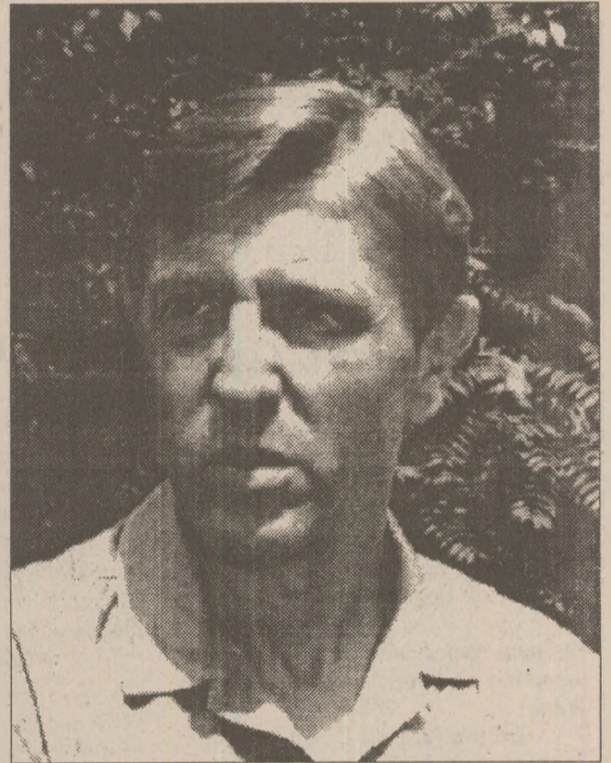
- Ei ar vrea foarte mult să-l facă și fără mine. Acest spectacol a fost încuiat sub cheie de mine pentru un singur motiv: nu vreau să fie exploatat un impuls care a fost viu și care ar risca să devină acum mecanic și degradat, dacă spectacolul s-ar face fără mine. Dacă aș reveni în Teatrul Național, cred că aș regăsi absolut în toți actorii energia de care este nevoie pentru ca acest spectacol să redevină vibrant, așa cum a fost. Pentru moment, mă interesează foarte mult să plantez rădăcina copacului în alte locuri decît acolo. Deocamdată încerc să readuc vibrația în operă, în spectacolul de operă. În opera română nu am lucrat niciodată. Este un debut. Nu am deloc intenția să continui "Trilogia antică" cu "Oedip". "Oedip" este mult mai mult o lucrare a secolului 20, a unui compozitor care a trăit și a suferit în secolul nostru, mult mai aproape de sensibilitatea noastră. "Oedip" va aduce pe scenă mult mai multe ecouri ale unei lumi vechi, văzută prin evenimente foarte recente.

- Ați simțit vreodată că pe același continent american se aflau și Mircea Eliade, Liviu Ciulei, Lucian Pintilie?

- În teatrul din America au fost trei regizori români cunoscuți: Ciulei, Pintilie și eu. S-a vorbit cîndva, cînd Pintilie era activ în teatrul din America, acum nu mai este, despre un curent al acestor trei regizori, care a marcat și a schimbat gîndirea teatrului american. Toți trei sîntem foarte buni prieteni, deși fiecare dintre noi are un stil complet diferit de teatru. Afinitatea de suflet care există între noi a fost o afinitate a undelor, care ne-a legat. Faptul că exista alt român care lucra în același timp, într-o situație de exil creativ, ne-a dat unul, altuia, o energie de care ne-am folosit subtil în comunicarea noastră.

- Dacă ați trăi în România, ați face politică?

- Într-un fel, de cîte ori vin în România, fac politică, pentru că nu se poate altfel. Acum este imposibil să faci artă pentru artă. Într-o situație ca aceasta în care ne aflăm, o situație de front, este imposibil să nu iei o atitudine. Ar fi aproape imoral să intru în starea de somnolență a acelor așa-zisi artiști care nu vor să se implice. Trebuie să mă implic. Chiar felul în care fac regie este influențat de ce se întîmplă aici. "Oedip"-ul pe care îl fac la București este cu totul altfel decît "Oedip"-ul pe care, să zicem, l-aș pune la New York. Simt că am responsabilitatea ca anumite vibrații, care pot merge într-o direcție complet deformată, să poată merge pe verticală, înspre scara lui Iacob. Dacă nu am o atitudine activă, nu neapărat politică, dar vie, de opinie, toate intențiile pe care le posed se pot risipi spre fluxul de negativitate care trage toți afluenții spre un

moment care merge în jos. Pentru a trage acești curenți spre scara lui Iacob, atunci trebuie să am o atitudine chiar politică. Asta din necesitate, și nu din temperament. Ca să curățăm noroiul, întîi trebuie să-l descoperim.

- Care este, după dumneavoastră, rolul criticii de teatru din România? În străinătate, dacă un spectacol este criticat, vezi "New York Times", el moare și invers, dacă este apreciat, el își asigură traiul. La noi, nu țin minte să se fi întîmplat asta.

- Din păcate, critica de teatru, așa cum se face la noi, pare inutilă. Într-un fel, poziția criticului se apropie de cea a dramaturgului. Dacă un dramaturg scrie o piesă singur, undeva, și nu vine la repetiții, și nu are contact cu actorii și cu regizorul în timp ce piesa se repetă, și nu poate să o modeleze după cerințele vie ale spectacolului care se formează, atunci dramaturgul este izolat, nu are nici-o legătură cu viața teatrului. La fel se întîmplă și cu criticul. Dacă el nu are contact cu viața comunității, cu viața actorilor, cu nevoile lor, dacă nu simte ce se întîmplă, este și el un om izolat care vede doar un lucru sfîrșit. El se pune, naiv, în poziția lui Dumnezeu și judecă: "Da, mi-a plăcut sau nu mi-a plăcut". Asta nu ajută pe nimeni, pentru că el nu intră cu adevărat în actul de dragoste care înseamnă dezvoltarea unui proces în doi. Criticul rămîne în afară și, ca judecător naiv, pe cine mai ajută? Eu nu țin minte detaliile dintr-o cronică, fie ea favorabilă sau nu. Singurele cronici pe care le țin minte sunt cele care nu spun nici că a fost bine, nici că a fost prost, ci care descriu procesul intuiției pe care am avut-o și ce direcție și forme a luat această intuiție. Insist asupra intuiției, pentru că în artă ea e instrumentul nostru, e ce avem mai bun în noi. Inteligența unui bun critic nu ar trebui, cum se întîmplă, să se limiteze la creier. O cronică ar trebui să fie un act artistic. Spre scara verticală a lui Iacob, în ascensorul în care, potențial, suntem așteptați să urcăm, e loc pentru toți: spectatori, interpreți, critici. Dar, pentru moment, nu reușim să ieșim din subsol.

- Vă mulțumesc, domnule Andrei Șerban.

Concurs de dramaturgie

Fundația Alexander S. Onassis anunță un Concurs Internațional vizînd scrierea unei piese de teatru, nouă și originală (indiferent de gen - tragedie, comedie, dramă, monolog etc.), avînd ca temă problemele cu care se confruntă omenirea în pragul secolului 21.

Problemele umane încă nerezolvate, apariția altora noi, nevoia de a reexamina orientările spirituale, morale și culturale, respectul față de ființa umană și drepturile sale, criza de identitate, solidaritatea mondială, valorile morale ale omului sînt tot atîtea teme care se oferă expresiei teatrale.

Fundația și Juriul pentru Premii Internaționale au decis să atribuie acest premiu pentru prima oară în iunie 1997.

Piesa de teatru nu trebuie să fie publicată sau reprezentată și nu poate constitui obiectul unui scenariu cinematografic sau de televiziune pînă la data atribuirii premiilor.

Piesa va fi trimisă în trei exemplare dactilografiate la Centrul Cultural al Fundației Onassis (56 Avenue Amalias, Athènes 105 58, Grèce) cel tîrziu pînă la data de 30 iunie

1996, într-una din limbile următoare (în ordine alfabetică), engleză, franceză, germană, greacă, italiană sau spaniolă (ori tradusă în una din aceste limbi).

Valoarea premiilor este următoarea:

Premiul I	250.000 US \$
Premiul II	200.000 US \$
Premiul III	150.000 US \$

Fundația își rezervă dreptul de a publica în limba greacă (pe cheltuiala ei) cele trei piese selecționate, precum și dreptul de a difuza în mod gratuit 1000 de exemplare din fiecare piesă. Fundația își rezervă de asemenea dreptul de a oferi cele trei piese selecționate unor trupe de teatru cunoscute (fără drept de autor), în scopul reprezentării lor la Atena ori Salonic, pe o durată de maximum șase luni - în toamna lui 1997 ori spre sfîrșitul anului 1998.

Suma reprezentînd Premiul acoperă pentru fiecare piesă în parte drepturile de autor pentru publicare, difuzare și montarea piesei respective așa cum sînt definite ele în prezentul anunț.

Lebăda, ca noblețe

ÎN ORICE societate, alcătuită fie din animale, fie din oameni, violența naște tiranii; pe regi, o blîndă autoritate. Leul și tigru, pe pămînt, acvila și vulturul, în văzduh, nu domnesc decît prin război, nu domină decît prin forță și cruzime, în vreme ce lebăda este stăpîna apelor cu toate pecețile, întemeind un imperiu al păcii și măreției...

Grațiile înfățișării, frumusețea formei se îmbină în această pasăre cu firescul ei blajin...

Privindu-i nobila sprinteneală și ușurință, libertatea mișcărilor pe apă, trebuie să recunoști că lebăda este nu numai cea dintîi dintre navigatoarele înapinate, dar și cel mai semet model pe care natura ni-l oferă în arta plutirii. Gîtul înalt și pieptul ridicat și rotunjit par într-adevăr a fi prora unei nave spintecînd undele, pîntecul lat închipuie carena, trupul aplecat înainte ca să taie apa, se înalță îndărăt, săltat asemeni pupei unei corăbii; coada e o adevărată cîrmă; picioarele sînt largi vîsle, iar aripile mari, pe jumătate deschise în vînt și ușor înfoiate, sînt pînzele ce împing vasul viu, navă și pilot totodată...

Foloaselor naturale, lebăda le adaugă pe ale libertății; ea nu face parte din rîndul sclavilor pe care îi putem sili sau închide; liberă pe ape, nu stă pe ele decît bucurîndu-se de atîta independență, cît îi trebuie spre a fi exclus orice sentiment de servitute și captivitate; lebăda vrea să străbată apele după placul ei, să urce pe mal, să se avînte în larg, sau să plutească de-a lungul malului, adăpostindu-se în scorburi, ascunzîndu-se între trestii, afundîndu-se în micile golfuri mai îndepărtate, apoi, ieșind din singurătate, reîntorcîndu-se iarăși la viața lumii și desfătîndu-se la plăcerea ce pare a o avea și gusta

în apropierea omului, numai de-ar găsi în noi gazde bune și prieteni buni, nu jupîni ori zbirii ei.

Cei din vechime nu se multumeau să spună despre lebăda că e o cîntăreață minunată: dintre toate făpturile înfiorate de sosirea morții, lebăda încă mai cîntă trăgînd să moară, vestindu-și suspinul cel de pe urmă prin sunete armonioase; era, ziceau ei, un rămas bun adresat vieții, trist și duios, înainte de a expira, scofînd accente atît de suave și de mișcătoare, și care, asemeni unui murmur lin, dureros, cu un glas coborît, tînguitor și jalnic, compun cîntarea sa de moarte; ...au fost văzute lebede murind muzical, intonîndu-și sin-gure imnurile lor funebre...

*

**

(Dacă Eminescu ar fi fost cel mai mare poet francez al secolului XVIII, și nu numai; dacă soarta s-ar fi răzgîndit, făcîndu-l să scrie în limba franceză; iar dacă noi, astăzi, i-am fi tălmăcit, în românește, stihurile nemuritoare:

Trece lebăda pe ape între trestii
să se culce

Fie-ți îngerii aproape, somnul
dulce...

- traducere ce ar fi dat versurilor, ca printr-un miracol, senzația că au fost concepute direct în limba noastră și că autorul nu se poate să nu fie român, ... Buffon, în cabinetul său de lucru, sau la academie, ridicat în picioare, le-ar fi murmurat, vrăjit, minute în șir, cu ochii închiși.)

Texte alese. Animale acvatice,
Ed. Hachette, 1887.
Fragmente.

În românește de C.Ț.

Linia firavă a tradiției

ORICÎT m-aș strădui să-mi imaginez funcționarea organică a fenomenului artistic românesc și chiar mai puțin decît atît, să-mi închipui linia firavă dar neîntreruptă a tradiției culturale, nu izbutesc. În pofida tuturor celor ce constată entuziaști activitatea laborioasă din timpul unor domnii stabile (Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Matei Basarab, Vasile Lupu, Brâncoveanu), a celor ce proclamă fără ezitare renașteri, epoci baroce și virtuți umane ori de cîte ori în lumea literaturii vechi se mișcă, se petrece cîte ceva notabil, eu nu văd acolo decît salturi recuperatoare precedate și urmate de falii, activări tardive și bizare ale unor vocații, reactivări imprezvizibile ale unor preocupări intelectuale, uitate, maturizări spectaculoase și mai ales destinele compensatoare ale unor mari personalități.

Ca să fim corecți, ar trebui să admitem că mai curînd unele din scrierile în limba slavonă de pe teritoriul nostru schițează ceea ce s-ar putea numi, cu o anume bunăvoință, începutul unei tradiții. Acest început a fost determinat - desigur - de refugiarea din sudul Dunării, datorită invaziei otomane, a unui număr important de cărturari care - sprijiniți de cîteva domnitori - au făcut școală și au reușit să mențină, o vreme, un tonus bunăvoință, să dea o anumită ținută activității spirituale. Iată, de pildă, un domeniu în care se poate urmări firul subțire al unei continuități: compunerea de *imnuri*. Imnul canonic - preluat în liturgie și folosit pe parcursul slujbelor mari în *acatiste* și *paraclise* - a servit de model unor creații imnice autohtone în limba slavonă. Cîta vreme slavona a reprezentat limba culturii și a cultului, la noi, specia *imnului* a căpătat un anumit prestigiu, a devenit autonomă prin contribuția scriptică a cîtorva slujitori ai literelor care par a fi mînați de rîvna continuității. Evident, priviți dinspre prezent! Astfel, *pripealele* din secolul al XV-lea întocmite de monahul Filothei sînt urmate de *lauda* înălțată lui Mihail Mărturisitorul, episcopul Sinadelor de către vistiernicul Simion Dedulovici și

de *imnurile* puse pe note și închinare lui Ioan cel Nou, în secolul al XVI-lea, de Eustratie, protopsaltul mănăstirii Putna ca și de "cuvîntul de laudă" dedicat aceluiași sfînt, în 1534, de Teodosie, egumenul de Neamț. Dar, în chip bizar, odată cu "biruința" scrisului în limba română, tradiția speciei lirice a imnului religios întemeiat pe ritm se stinge. Și nu numai ea. Activitatea culturală își pierde, parcă, ținuta intelectuală, cota, rigoarea. Intrăm, s-ar zice, într-o zodie a precarului, a împlăturului.

Cazul compunerii, în slavonă, a imnurilor (ca și al istoriografiei și hagiografiei în limba slavonă) este unul excepțional. O astfel de continuitate - facilitată și de circulația manuscriselor cerute în țările slave vecine - nu se va mai repeta atunci cînd slavona își va pierde autoritatea, înlocuită fiind de o limbă încă "brudie". Româna nu avea, probabil, prestigiu unei limbi de cultură (ca latina, greaca sau slavona) iar cei ce începuseră să o folosească nu rivalizau nici prin număr nici prin calitate cu monahii și logofeții știutori de slavonă, de odinioară. Au urmat, pentru fenomenul literar românesc, cîteva secole inegale, presărate cu urcușuri, coborîșuri, discontinuități, fulgurații și lungi momente de tăcere. Pentru că, așa cum am arătat în această rubrică, în tot acest răstimp, nu am avut de-a face cu o circulație veritabilă a valorilor, cu un număr suficient de destinatari cultivați și de cititori obișnuiți, și cu acel număr mare de manuscrise și de cărți formînd *humusul* din care se ivesc produsele memorabile demne de numele de literatură, am considerat că nu este cazul ca, exagerînd datele din teren, să concepem o istorie literară, numai de dragul de a avea-o. Vom încerca, în schimb, să sistematizăm materialul, coborîndu-ne la cele mai simple nevoi spirituale ale omului medieval, luînd în considerare toate modalitățile prin care și le putea el satisface.

Ar fi aceasta o viziune marcată de modestie și de dorința de a lua faptele așa cum sînt: precare, instabile, nesigure și puține.

Primum:

Drama cunoașterii și ...necunoașterea dramei

A CUM, după ce lucrurile au intrat oarecum în propria lor matcă, este bine să ne întoarcem, fără mînie și iritare, la ceea ce a reprezentat subiectul de la literatura română pentru examenul de bacalaureat din anul acesta. Și nu numai! Pentru că ceea ce se întîmplă cu obiectul limbă și literatură română în școală ar merita o mult mai largă dezbatere. (Acesta este și motivul pentru care trimit aceste rînduri *României literare*, revistă cu o mai veche și statomică preocupare în acest domeniu).

Să revenim. Era aproape sigur pentru oricine că anul acesta se va formula, pentru bacalaureat, un subiect din Lucian Blaga. Dar absolut nimeni nu s-a gîndit la o asemenea...dramă. În programa pentru examen scria: «Lucian Blaga - Universul poetic»; «Eu nu strivesc corola de minuni a lumii»; «Paradis în destrămare» (comentarii literare) și drama «Meșterul Manole» (comentariu literar)»

În programa de clasa a XI-a, unde se studiază Blaga, mai sunt incluse: expresionismul, conceptele de cunoaștere luciferică și paradisiacă și elemente privind caracteristicile metaforei și versul liber. În clasa a XII-a, la Vasile Voiculescu - două poezii pentru comentariu și povestirea «Loștrița». Nici o dramă.

În fond, ce s-a urmărit prin această formulare? Bănuiesc, un eventual răspuns pe care candidatul să-l formuleze cu propriile lui mijloace și informații, negăsind nimic pe această temă în literatura de specialitate. Dar oare așa cum a fost formulată tema - «Drama cunoașterii în lirica lui

Lucian Blaga și a lui Vasile Voiculescu» - e corect? Prima întrebare care se pune: există în lirică (nu numai la Blaga și Voiculescu) o dramă a cunoașterii? În ce constă ea? După opinia noastră, dacă există o asemenea dramă, ea este a creatorului, iar modul în care aceasta se reflectă în creație reprezintă un fapt mediat, «un joc secund», cum superb l-a numit poetul Ion Barbu. Apoi, cunoașterea, ca să folosim terminologia lui Tudor Vianu, este tranzitivă, iar opera lirică este, cu precădere la poezii amintite, reflexivă. Și atunci nu cumva între «drama cunoașterii» și lirică apare nonsensul? Citind și corectînd lucrări ne întrebăm ce legătură există între această dramă și elementele de versificație cerute de barem? Nu cumva versul liber sugerează drama necunoașterii? De ce nu s-a formulat subiectul în așa fel încît candidații să poată comenta și «Meșterul Manole» și «Loștrița», creații mai apropiate de tematica propusă?

Să ne amintim că Blaga însuși condamna formulările abstracte și «filozofice» aplicate poeziei sale. El mărturisea: «Sensuri ascunse, ce ar putea să fie formulate în chip abstract, nu se găsesc în poezia mea decît ca alunecări, pe care însumi le condamnez. Toate sensurile țin de domeniul unei sensibilități metafizice ce coboară în adânc și vine din adânc, ele n-au confînii cu înțelegerea filozofică discursivă.»

Dincolo de numeroase alte considerații ce se pot face pe tema interferenței dintre poezie și filozofie, un adevărat

demers canonic în literatura de specialitate, să schițăm aici, pe scurt, o posibilă concluzie: este la modă să se formuleze subiecte cât mai sofisticate și ambigue, capabile să ilustreze «nivelul înalt» al pregătirii absolvenților. Cîte dificultăți întîmpină școala (profesori, elevi, părinți) în activitatea zilnică de pregătire, vă las să ghiciți. Aș aminti doar cîteva din «micile necazuri»: prețurile la carte, devenite inaccesibile pentru tot mai multe familii; primul prejudiciat este elevul, care pierde din start contactul nemijlocit cu cartea, ce în mod normal ar trebui să și-o procure singur, la un preț convenabil; puzderia de comentarii, analize, sinteze etc., etc., care se interpun între operă și cititor; din această cauză accederea spre textul fundamental elevul adesea o tratează ca pe o corvoadă inutilă, din moment ce el a găsit, într-o broșurică destinată lui, un text *despre...*; încă programele și manualele școlare sunt încărcate și nu întotdeauna cu noțiuni absolut necesare. A se vedea, bunăoară, ce pondere ocupă în prezent, în învățămîntul liceal și profesional, noțiunile de vocabular. Și ne întrebăm de unde apar Miticii?

Cunoașterea și confruntarea cu aceste realități - și nu sunt singurele - reprezintă o dramă reală și pentru profesori și pentru elevi și tocmai de aceea ne-am permis să le formulăm pe scurt, în rîndurile de mai sus.

Prof. Valentin Olteanu

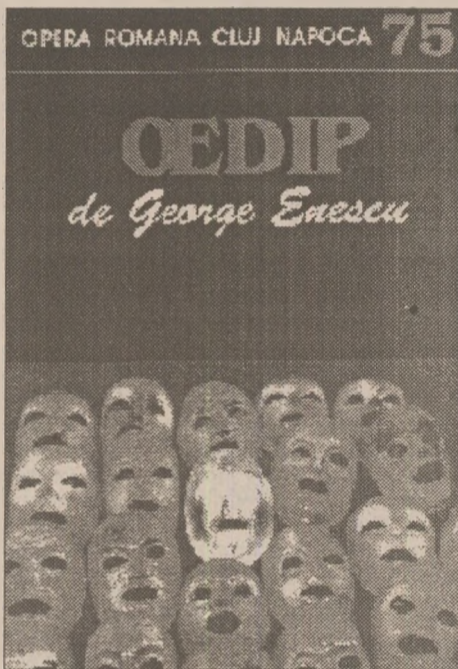

Oedip-ul clujean - un spectacol perfectibil

CU INTERMITENȚE, cu poticniri, cu dureroase amputări și desfigurări, începutul cu încetul Oedip-ul enescian începe să-și facă drum în conștiința muzicală românească. Premiera clujeană este încă un pas spre recunoașterea capodoperei acesteia incomode. Incomodă pentru că ridică probleme grele de distribuție, de realizare muzicală și dramatică pentru teatrul ce o pune în scenă, incomodă pentru un public insuficient de pregătit pentru a se entuziasma în fața acestei nobile meditații. De aceea, gestul Operei Române din Cluj-Napoca de a propune o versiune nouă - chiar în stagiunea jubiliară ce îi marchează 75 de ani de existență - se cuvine prețuit în primul rând ca un act de cultură. Ideea și realizarea se datoresc directorului teatrului, Maestrul Petre Sbârcea, care s-a încumetat, împreună cu o echipă (în majoritate tânără) să pună temelile unui spectacol ce are toate datele pentru a deveni foarte bun. Și fără îndoială că domnia-sa

este dintre acei puțini dirijori de operă care pot nu numai aborda această partitură redutabilă, ci și pătrunde pînă în adîncurile ei. Sub conducerea sa muzicală, sensurile textului au fost traduse în sunet cu o totală devoțiune; simfonia a avut acel freamăt sensibil - atît de greu de obținut - mai ales în momentele rarefiate sonor, în traseele scriiturii cvasi-camerale și mai puțin în cele "pline", a căror sonoritate globală mai cere șlefuire, ca și unele momente corale.

Ceea ce frapează în noua versiune este integrarea stilistică a interpreților care (cu puține excepții) au înțeles natura aparte a acestei muzici - discreția tonului, lipsa de emfază, plasticitatea desenului melodic mulat pe cuvînt, individualizarea personajelor prin limbaj - și au schițat fapte muzicale viabile chiar și în rolurile mai mici: Marius Budoiu (Păstorul) a fost muzical, expresiv; Adriana Croitoru (Antigona), de o ținută artistică impecabilă; Marius Chioreanu (Phorbas), o voce frumos timbrată; foarte muzicală, Ana Oros (Sfinxul) a pătruns esența personajului, dar vocea mică pentru imaginea înspăimîntătoare ce trebuie creată ar fi fost ajutată de o oarecare amplificare. În fine, Jocasta Monicăi Matei are prezență scenică și voce bine condusă, iar în Oedip - rol copleșitor - Dan Serbac aduce întreaga sa experiență și prestigiul unei muzicalități elevate, construindu-și personajul cu noblețe; fără îndoială, atitudinea sa oratoricală, statuară este consecința unui punct de vedere: al cîntărețului? al regizorului? Înclin să cred că viziunea regizorală este cea care a impus această tratare a personajului (unde este eroul impulsiv, orgolios, pasional al lui Sofocle și al lui Enescu?), împingînd pe Oedip în plan secund pentru a aduce în față corul, ca personaj principal. Este ideea expusă în programul de sală de tînărul regizor Rareș Trifan: "Forța oarbă a destinului este, în fond, forța mulțimii care, cu agresivitate primară se opune individului înălțat spiritual",

coborîndu-l "în infernul paricidului și incestului". Povestea cu mulțimea parcă am mai auzit-o!, doar că pînă de curînd se numea poporul și era numai benefică, acum a devenit malefică! Acest populism inversat nu mi se pare cu nimic mai convingător decît cel dinainte. Mai ales aplicat la Oedip, dramă monotematică prin excelență, construită în jurul unei singure figuri

dominante; totul gravitează în jurul lui Oedip, nu există în toată opera nici măcar un singur moment în care eroul să nu fie pilonul central (chiar și în actul I, în chip de nou-născut, este în miezul acțiunii). Fără îndoială, o capodoperă se poate citi în multe chei dar nu contrazicîndu-i esența, căci atunci se ajunge la rezultate nedorite, ca acela de a concepe un Oedip fără Oedip. Evident exagerez, dar îmi pot argumenta observația cu ultimul act, de pildă (și nu este singurul exemplu): cînd Oedip, ajuns la capătul drumului său inițiativ, străluminat

de suferință cîntă acel sublim monolog final și este anihilat de la prima pînă la ultima notă de mișcarea coriștilor care trec prin fața sa cu un întreg joc de scenă, ascultătorul distras, derutat, pierde esențialul și aproape nu mai percepe muzica. Aș mai adăuga că întinericul permanent din scenă este monoton și obositor. De ce? Doar Oedip este un mit solar. În credințele grecilor arhaici din care poezii tragici își trăgeau esențele, Oedip este chiar întruparea soarelui (care-l ucide pe Laios, chip al nopții, pentru a se uni cu Jocasta - aurora din care purcede). O folosire mai diferențiată a luminii ar pune mai bine în valoare momente frumoase scenice ca Preludiul, hora lentă din actul I (iată o soluție foarte reușită pentru controversata scenă a dansului), înțîlnirea Oedip-Jocasta, sau ar putea duce la găsirea unor rezolvări pentru altele, încă discutabile (Sfinxul, dispariția lui Oedip). Este locul să menționez sugestivul cadru plastic creat de Mihai Ciupe.

ÎN FINE, o ultimă nedumerire; nu este păcat ca din nou să se intre cu foarfeca în această capodoperă, tîndu-se pasaje superbe muzical și utile dramaturgic, ca de pildă vaporosul cor și scena lui Phorbas din tabloul Corintului sau secvențe din textul lui Oedip? Oare se poate justifica repetarea acestei, îmi îngădui să spun, impietăți?

Dar oricare ar fi obiecțiile, Oedip pe scena clujeană rămîne o izbîndă îndrăzneată din punct de vedere muzical și o realizare perfectibilă din punct de vedere regizoral.

Premiera, îndelung aplaudată, a fost punctul culminant al unei întregi serii de spectacole în care s-au angrenat toate forțele artistice clujene - Academia de muzică, Opera Maghiară - și ca oaspeți teatrele lirice din Iași și Timișoara. O sărbătoare frumoasă, încălzită de participarea unui public care știe să-și iubească artiștii.

Elena Zottoviceanu

Scurtul drum al artei cătore sacru

DEȘI s-a îngrijit de organizarea cîtorva expoziții la Catacomba, cea mai recentă fiind aceea a lui Mircea Teodorescu, Paul Gherasim a fost extrem de reținut în ceea ce privește propria-i prezență pe simezele galeriei. Cele cîteva lucrări expuse cu prilejul unor manifestări de grup nu sugerau, nici pe departe, complexitatea și profunzimea implicării sale afit în viața propriu-zisă a galeriei, cît și în climatul și în spiritul care au stat la baza proiectului ei cultural și a programului său estetic. Discret pînă la absență, punîndu-se la adăpost de tot ceea ce ar putea trece drept spectacol exterior, Paul Gherasim nu este nici pe departe un evadat în mizantropie. Comunicativitatea lui nu se consumă însă în zona volubilității sterile, a acelei poște de tacla care ne pîndește prea des și care este prea des pîndită, la rîndul ei, de pericolul autosuficienței. El a creat o adevărată școală, ca să spunem așa, *tăcînd*. Dar nu o școală de pictură în sens restrîns, ci una mai amplă, a *privirii*, a năzuinței spirituale de a descoperi în mugurii unei ramuri, de pildă, sau în adierea unei frunze un întreg miracol al creației. Și a mai generat un curent de gîndire artistică, manifestîndu-se uneori cu un vizibil aer ideologizant, de la care se revendică tendința neoortodoxă din pictura noastră de astăzi. Pictori de o indiscutabilă valoare și cu o individualitate perfect exprimată, Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Ion Grigorescu, Horea Paștina și pînă la cei din generația lui Mihai Sărbulescu, - iar lista e departe de a fi închisă -, i-au stat în preajmă, au asociat arta unui program spiritual și moral, au creat ori au aderat la un grup bine definit - *grupul Prolog* -, care a însemnat în ultimii cincisprezece ani nu numai un mod de a face și de a înțelege pictura, ci și o formă implicită de rezistență și de afirmare a unor valori prohibite, de sfidare, în ultimă instanță, a contextului abrutizant, nivelator, hiperpolitizat. Acum, cînd a împlinit 70 de ani și la douăzeci și cinci de ani de la ultima sa personală, Paul Gherasim a deschis la galeriile Catacomba o expoziție retrospectivă de pictură și desen. Chiar dacă mai multe lucrări nu au fost expuse, iar expoziția este departe de a fi exhaustivă, ea nu rămîne mai puțin o *retrospectivă*, incluzînd toate momentele importante pe care pictura sa le-a traversat într-o perioadă de peste cincizeci de ani; cea mai veche lucrare este datată 1943, iar cea mai recentă, 1995. În acest interval pot fi percepute trei mari mutații stilistice determinate de tot afitua schimbări ale relației artistului cu lumea vizibilă, în general, și cu natura imaginii plastice, în particular. Traseul acestei evoluții este unul ascensional, avînd ca punct de plecare un figurativism sobru - portrete și compoziții cu personaje - căruia îi urmează o peisagistică luminoasă și evanescentă, pentru ca punctul de sosire să fie acela al geometriei sacre, al unei simbolistici creștine construite în jurul ideii de cupolă, adusă însă la expresia ei incipientă, abstractă, în marginea monocromiei. Desenul în creion și cărbune, sepia și acuarelă urmează, în mare, cam același itinerariu: de la linia bogată și revărsarea cromatică și pînă la forma abia sugerată, totul consumîndu-se precumpănitor în cîmpul aceleiași simbolistici creștine. O artă lipsită de orice retorism și vizibil înspăimîntată de redundanțe, căutîndu-și absolutul în geometria pură a spiritului și într-o luminozitate intrinsecă, fără surse și fără umbre, înțeleasă mai mult ca un act sacramental decît ca unul exclusiv artistic în spațiul profanului, cam așa ar putea fi înțelese pictura și desenele lui Gherasim din selecția actuală retrospectivă. Care este în aceeași măsură o expoziție și un bilanț, dar și o formă de mărturisire a unei credințe care trece dincolo de limitele imediate ale esteticului.

"Stăpînii lumii"

ÎN PLINĂ festivitate ecumenică, cînd se încearcă o "pace universală", astfel ca lupii să se iubească cu mieii, ortodocșii cu catolicii, catolicii cu protestanții, ba chiar evreii cu creștinii, cînd așadar "ne vom iubi unii pe alții ca într-un gînd să mărturisim", iată că ne muștră un deget înțelept: ce faceți, ați uitat, cum e posibil? Dacă nu știți, atunci informați-vă, citiți *Texte care au zguduit lumea, Tainele "Protocoloalelor înțelepților Sionului"*.

Apariția *Protocoloalelor înțelepților Sionului* (ce variantă? aceea din secolul V î.H.? Imposibil, chiar așa cunoștințe de economie de piață capitalistă să fi avut pseudo-profeții protosionisti? Cea cunoscută de Împăratul Augustus? Cea cunoscută de Carol al V-lea? Cea cunoscută de Țarul Nicolae al II-lea? Cea cunoscută de Hitler? De Stalin? Engleză, engleză, dar care dintre ele? Că pînă și "redactorul" rus Serghei Nilus a avut la activ cel puțin trei variante!), cu toată distanța pe care într-o mini-prefață și-o ia Editura "Moldova" din Iași, nu poate produce decît euforie în rîndul antisemiților și consternare în rîndul celor puțini "dezinformați" care se tem încă de rinocerită sau pur și simplu nu dau doi bani pe ideologia stradală, pe "tainele" de orice fel ar fi ele.

S-ar fi convenit ca un astfel de document care "a zguduit lumea" să fi fost însoțit de un text explicativ, dar fiind că apare într-un context sensibil cînd cotele antisemitismului cresc mai ales în rîndul puterilor elitare: intelectuali, oameni politici. S-a preferat o strategie infantilă pentru a se simula distanța: publicarea lor împreună cu *Testamentul lui Petru cel Mare* (despre care se spune că este un fals, deși... multe lucruri se adevăresc, dacă ne uităm la extrema dreaptă x din Basarabia) și cu... *Manifestul Partidului Comunist*, text necunoscut doar celor născuți după 1980, *Biblia* noastră de pînă mai deunăzi, a cărei paternitate este certă, ca și data apariției, ca și "zguduirea" produsă.

Textul de față nu-și propune decît să completeze prefața prea sumară și confuză a lui Gellu Dorian; eventual, dacă succesul de librărie va fi cel scontat, la ediția următoare poate că, cine știe, vom afla mai multe despre sfintele taine ale *Protocoloalelor* traduse din limba engleză.

1. *Protocoloalele înțelepților Sionului*, text profetic dar și direcțional, nu sunt singulare ca... mesaj. Încă de la 1612 circula *Monita Secreta*, apărute, nu la Roma - cum s-ar crede după conținutul lor (conținut ce se referă la un proiect de dominare a lumii de către iezuiți) - ci... la Cracovia, autorul lor fiind nu un tainic profet, ci un călugăr excomunicat.

În jurul anilor 1930 textul "revine" în actualitatea europeană sub titlul *Monita Secreta sau instrucțiunile secrete ale iezuiților*, dar nu suscită interesul scontat. Mai curînd astăzi, în contextul procesului de reevanghelizare susținut de Papa Ioan Paul al II-lea ar avea haz, aici, în Estul postcomunist și înclinat spre naționalismele de dreapta și de stînga.

2. Un alt text "de zguduit lumea" a fost *Memorandumul generalului Tanaka*, mult mai de actualitate, dacă ne gîndim la războiul economic americano-japonez. Apărut într-o publicație din New York, *China critic*, în 1927, textul care "dezvăluia" planul Japoniei de a cuceri și stăpîni lumea a fost la scurt timp declarat ca fiind un fals.

3. *Pericolul rusesc* a fost semnalat opiniei publice europene la 4 septembrie 1896 cînd, în *La libre parole*, apărea articolul celebrului ziarist francez specializat în trasul alarmei, Eduard Drumont: *Le prince Lobarof et le Testament de Pierre le Grand*. În articolul-revelație se demasca mai întîi pactul franco-rus în războiul din Crimeea, pact prin care rușii de fapt își puneau în aplicație un vechi plan de cucerire a lumii. Drumont reproducea un pasaj din *Testament*: "Marele Dumonezeu, de care depinde existența și încoronarea noastră... ne permite să privim la poporul rus ca la un popor chemat să domine general Europa". Se spunea mai departe, în citatele lui Drumont, că, pentru a se realiza "chemarea", trebuia divizată Polonia,

cumpărate cu bani guvernele țărilor europene, influențate pentru a-i înlătura pe adversarii planului, apoi se preconiza intrarea în anumite state și staționarea de trupe, menținerea între vecinii puternici a unor relații confuze și, la momentul oportun, punerea lor în fața faptului împlinit. Evreii aveau de ce să intre în panică: apăruse un nou popor ales! Dar voga celebrului *Testament* trece repede în Occident și apare "retro" în 1936. În fragmentele publicate în revistele franceze și germane se profila în orizontul lui un țar vizionar care, în testamentul său, își compara invazia urmașilor cu apele Nilului ce fertilizează Egiptul. "Fluviul" creat de el, poporul rus civilizată, ar fi trebuit să devină "marea ale cărei valuri să se reverse peste orice dig i s-ar opune". În stilul epocii, viziunea era fondată rasist: datorită popoarelor nordice era aceea de a inunda Sudul pentru... a-l fertiliza.

Henry Rollin²⁾ susține cu probe de arhivă teza că în realitate profeticul testament era "opera" generalului Mihail Sokolnicki, fost elev al Școlii de cadeți din Varșovia, refugiat în Franța în 1812, unde, după campania lui Napoleon în Rusia, campanie la care luase parte, publică o carte intitulată *Progresele puterii ruse*, în care inserează și *Testamentul lui Petru cel Mare*.

În ce privește "istoria modernă" a anticele protocoloale (concepte de înțelepții Sionului încă în sec.V î.H., după cum ne informează prefața la recenta ediție ieșeană), cercetătorii mai noi (în primul rînd Henry Rollin și Léon Poliakov) o prezintă mai realist, fără prea multe "taine" care le-ar menține aura de text profetic, vizionar, paralizant. Teza istoriei ne-antisemite este aceea a plagiatului (a falsului deci) după o satiră la adresa regimului lui Napoleon al III-lea, satiră ce aparținea unui obscur avocat și scriitor, pe nume Maurice Jolly și intitulată: *Dialogue aux Enfers entre Machiavelli et Montesquieu*, publicată, fără autor, în 1865. Poliția secretă franceză l-a descoperit însă pe șugubățul avocat și l-a arestat. Acest text, care nu avea nimic a face cu problema evreiască ce începuse să agite lumea încă de la Revoluția din 1789 și de cînd la puterea unei țări serioase venise un Scaramouche, un Hans Wurst (l-am numit pe Napoleon), lucru ce nu putea fi decît fapta unui puteri oculte, mai "oculte" decît masoneria, livrează schema unui document care trebuia să zguduie lumea: *Protocoloalele evreilor*. Cum după elanurile revoluționare eșuate în decepții postrevoluționare, Europa, Franța mai ales, se aflau într-o stare de tranziție economică însoțită de o derută totală, era nevoie de o explicație, de un "țap ispășitor" și se apelează la recuzita din cutiile de marionete ale cruciadelor, dramelor și melodramelor religioase care menținuseră secole de-a rîndul trează conștiința antisemită a Europei. Evreul ce apărea integrat în Europa occidentală reintră în scena "teatrului politic" nu cu *Judenhut* (pălăria cornată obligat s-o poarte ca în Evul Mediu, ca semn de identificare), nu ca diavol, nu ca regn separat (pe tema "este evreul om?" se scri-

sese mult pînă cînd se ajunge la concluzia că... evreii sînt oameni), nu cu degetele încîrligite scormonind prin grămada cu bani, ci ca bancher puternic, apartenent, cu sau fără voce, la o minune transmisă pe căi oculte din vremea cînd își scriau *Talmudul* în universitățile iudaice din Babilon. "Evreul" rătăcitor al romanticilor francezi, "evreul etern" al celor germani se odihnea dar nu stătea degeaba. În Franța apăruseră *L'Alliance israelite universelle*, publicații evreiești, iar Vaticanul, nu de puține ori desemnat ca o fortăreață semitică (cine-l citește pe Papa Ioan Paul al II-lea azi, ar avea un argument în plus să susțină ideea iudaizării Vaticanului: "Acest popor extraordinar continuă să poarte semnele elecțiunii divine", sau "evreii, frații noștri mai mari" scrie Sfîntul Părinte în *Sinagoga din Wadowice*, din volumul *Să trecem pragul speranței*, Humanitas, 1995, p. 135) nu mai părea de încredere pentru păstrarea integrității și identității europene. La începutul secolului XX se profila o nouă revoluție, de astă dată în chiar patria antisemitismului - Rusia -, unde antisemitismul nu avusese nici o perioadă de ameliorare. Emigranții ruși, ca și agenții Ohranei, cunoșteau "protocoloalele" inspirate din satira lui Jolly. "Ecce homo"! Iluminați, au început să transmită în diferite variante documentul incriminator al cărui original nu se cunoștea, dar care, în sfîrșit, părea să-i fi lămurit pe ruși, ca și pe occidentali, ce se întîmplă că lumea merge spre apocalipsă. Cu gîndul la Sion, Jan, Jankeli, Iancu, cu înfățișarea lui de pasăre jumulită, mereu prigonit, tăcut, privind de după lentilele groase, pune la cale revoluția rusă, așa cum yankeul (tot un Yankeli la origine, dar emigrat în America) pune la cale distrugerea identității Europei aparate de noul Mesia - capitalul.

În 1886 același Eduard Drumont, pe care l-am citat deja, îl arată pe dușman într-un pamflet, publicat într-un ziar de mare circulație, intitulat *Evreul, iată dușmanul*. "Orizontul de așteptare" propice receptării denunțării planului sionist se pregătea încet. Încă în 1895 departamentul poliției secrete ruse îi înmînașă țarului un document de circa treizeci de pagini, intitulat *Secretul iudaismului*, în care se "denunță" faptul că secretul monoteismului fusese cunoscut în antichitate, cu mult înaintea evreilor, de către preoții caldeeni și egipteni, dar că aceștia s-au abținut să-l divulge, lucru pe care l-a făcut un evreu exaltat, pe nume Moise. Cititorii documentului, care circula "la negru" în anumite cercuri și a cărui origine nu se cunoștea, erau preveniți că ora complotului sosește și că sionismul acționează pe două fronturi: răspîndirea creștinismului (variantă iudeo-catolică) și pe de altă parte anihilarea lui prin ateism. Se mai atrăgea atenția asupra pericolului pe care neliniștea intelectuală a rușilor o reprezenta pentru Biserica ortodoxă. Țarul, unul dintre puținii ruși care credeau că "evreii sunt oameni", n-a luat documentul în seamă, declarîndu-l un fals tendențios. Tulburările din preajma anului 1905 însă, l-au făcut să se neliniștească, să caute explicații oculte și, în sfîrșit, să declare citind *Protocoloalele* care dezvoltă ideile *Secretului iudaismului*: "cît adevăr! ce clarviziune!". Și a fost de acord cu valul de pogromuri, expulzări ce ar fi trebuit să intre în programul unei cruciade internaționale contra dușmanilor evrei. Se impunea tot mai mult ideea că bolșevismul rus este creația nemților, pusă în practică de evrei. O variantă a plagiatului după satira lui Jolly apare la Chișinău în 1897, sub titlul *Protocoloalele vechi și moderne ale reuniunilor înțelepților de la Sion*, la Petersburg, în "Znamia", într-o altă variantă: *Programul cuceririi lumii de către evrei*. Scriitorul Serghei Nilus, care va trece mai tîrziu în diverse enciclopedii drept autor al versiunii definitive a *Protocoloalelor*, în cartea sa *Marele în mic* avertiza lumea asupra declanșării ofensivei anticristului. În 16 octombrie 1905 Mitropolitul Vladimir al Moscovei, admirator al lui Nilus, dădea dispoziție ca fragmentul din cartea lui Nilus referitor la *Protocoloale* să fie citit în 368 de biserici. În 1906 apare cartea lui Nilus intitulată *Dușmanii rasei umane*, o ediție definitivă a versiunii ruse

a *Protocoloalelor*. Ediția a II-a a *Marelui în mic* le include din nou, iar în 1917 le publică cu motto-ul: "Iată, vine anticrist și imperiul demonilor pe pămînt". Cu alte cuvinte, înapoi la Evul Mediu, înapoi la evreul diavol, înapoi la cruciade, pogromuri, înapoi...!

Cum au ajuns *Protocoloalele* la ziarul londonez "Times", care le-a publicat și care le-a "recomandat" în așa fel încît au devenit cu rînd cea mai răspîndită carte după *Biblie* și cartea de căpătîi a național-socialismului german, "piatră de temelie" a antisemitismului nazist? Prin tamtamul descoperirii - în sfîrșit - a "originalului"! Adică a satirei lui Jolly. "Istoria" a fost rodul unei întîmplări. În 1921 un proprietar rus, emigrant după Revoluția din Octombrie la Constantinopol, a cumpărat de la un alt refugiat, un fost ofițer al Ohranei, o ladă cu cărți. Printre acestea se afla și *Dialogul în infern între Machiavelli și Montesquieu*, din 1865. Emigrantul era prieten cu un jurnalist de la "Times", Philip Graves, și acesta publică în ziarul londonez, în mai multe numere, *Dialogul* ca originalul *Protocoloalelor*, comentat în sensul în care a evoluat în *Protocoloalele înțelepților Sionului*, varianta engleză, cea mai cunoscută, tradusă, exploatată și în interes imperial de englezii interesați în menținerea Palestinei ocupată de ei, fără existența unui stat israelian în zonă.

După Holocaust, *Protocoloalele* au devenit muniția "uzată" a propagandei antisemite islamice. Rușinați de păcăleala pe care le-au tras-o antisemiții ruși, europenii se simt oarecum jenați vizavi de celebrul document. În țările islamice însă se fac încă bani buni cu publicarea lor. Și propagandă sigură. Gamal Abdul Nasser le declara public autentice, libianul Muammar al Ghadaffi, Faisal al Arabiei Saudite le dăruiau oaspeților, iar Idi Amin al Ugandei le pretindea tuturor africanilor să le citească.

Publicarea lor recentă nu este o întîmplare. Reinvierea stafiei unui document care nu a zguduit lumea ci a contribuit la cel mai mare pogrom din toate timpurile, la infestarea ideologică a tineretului unei țări ce se căiește și azi de crimele comise înregimentîndu-se în paranoia stimulată de *Protocoloale* și cărțile inspirate de ele, va alimenta delirul elitelor politice și nu numai, în regizarea friicii care ține turma în frîu, a mediocrităților intelectuale sau a istericilor cultivați care fac din "problema iudaică" un canal de drenare a nemulțumirilor personale sau colective. "Antisemitismul fără evrei, problema gravă cu care se confruntă Estul naționalist al Europei și Rusia" încearcă să-și dobîndească o soluție: *Protocoloalele înțelepților Sionului*.

Să presupunem prin absurd că *Protocoloalele* sunt realment un proiect, unul apărut în momentul cînd evreii, după ce trecuseră prin umilințele exilului forțat, au început să-l gîndească, să-l pună în aplicare oriunde s-ar fi aflat în lume, ca să se răzbune pe cei care i-au umilit și le-au distrus propriul lor stat, că toată demonstrația unor cercetători privind "falsul" ar fi abia ea falsă și tendențioasă. Întrebarea care-ți vine imediat în minte este însă: de ce oare *Protocoloalele* revin în actualitate numai în anumite momente și în anumite spații geografice: de ce în vremea lui Augustus, cînd iudeii ocupați de romani la ei acasă erau persecutați la Roma? De ce în vremea lui Carol al V-lea al Spaniei, cînd nu era departe timpul izgonirii tuturor evreilor din Spania, inclusiv a marinarilor (converșiților la creștinism), ceea ce a dus la o cădere catastrofală a economiei țării Inchiziției? De ce în preajma revoluțiilor ruse? De ce în Anglia, cînd Palestina era dominion englez? De ce în pregătirea cruciadei naziste? De ce acum? De ce în Rusia și în România, în unele țări islamice distruse de războaiele interne și "fratricide"? Cui îi este frică de *Protocoloale*? Și cine are nevoie de ele?

Maeștrii psihiatriciei de masă știu exact cînd, cum, cu ce impact, cui trebuie să transmită un "sarin" ideologic. Pentru că, nu-i așa, cum să ții în frîu cîteva milioane de indivizi care duc corect, ritmic, lingura la gură, atunci cînd nu au ce pune în lingură?

¹⁾ Editura "Moldova", Iași, 1995.

Istoria Japoniei

◆ Primul *Dictionar istoric al Japoniei* în limba franceză a fost publicat la începutul verii de Casa franco-japoneză din Tokyo. Voluminoasa lucrare în 20 de fascicule, realizată de o echipă de istorici condusă de profesorul Susumu Ishii, cu concursul a numeroși specialiști francezi, este cea mai precisă și detaliată istorie a Japoniei existentă într-o limbă de circulație și va fi completată până la sfârșitul anului cu un index tematic, indispensabil cititorului european.

Artistul și Modelul

◆ Tina Modotti s-a născut la Udine, în 1896. Din cauza sărăciei, tatăl a plecat în America,

unde și-a adus apoi și familia. Ajunsă la 17 ani la Ellis Island, Assuntina nu intră într-o fabrică ci, sigură pe frumusețea ei, se duce la San Francisco pentru a se face manechin. Pozează goală pentru pictori și fotografi, apoi devine actriță și cântăreață de succes, joacă în filme mute. Edward Weston, fotograf celebru, se îndrăgostește de ea iar nudurile în care îi pozează între 1921-25 rămân modele ale genului. Împreună pleacă în Mexic, unde îi servește drept model lui Diego Rivera și duce o viață boemă, înconjurată de scriitori, artiști și militanți revoluționari. Weston se întoarce în California iar Tina se îndrăgostește de revoluționarul de origine cubaneză Julio Antonio Mella. Contaminată de la Weston de pasiunea artei fotografice, modelul devine la rândul ei artist fotograf, pozându-l mai ales pe iubitul revoluționar, ce va fi asasinat în 1929. O biografie a Tinei Modotti, - *Dragoste, artă și revoluție*, scrisă de Margaret Hooks și însoțită de fotografiile ce au jalonat acest destin ieșit din comun a apărut la Anatolia Editions și va fi adaptată pentru cinema.

Festival

◆ În cincizeci de galerii de artă, muzee și instituții culturale din Los Angeles are loc, până la 20 august, un festival internațional de artă la care participă 18 țări.

Brecht fără distanță

◆ În biografia de aproape 900 de pagini *Brecht and Cie*, universitarul american John Fuegi aduce în lumină și câteva adevăruri omise până acum de hagiografii dramaturgului și omului de teatru. Fuegi demonstrează că Brecht era un oportunist de geniu, un cinic îndrăgostit de toate plăcerile vieții, adică exact opusul umanistului auster, cu convingeri ferme, transformat în statuie încă din timpul vieții de regimurile comuniste. El a profitat de pe urma femeilor care-l iubeau - Elisabeth Hauptman, Ruth Berlau, Margarethe Steffin ș.a. -, punându-le să lucreze ca "negri" pentru opera sa, astfel încât o bună parte din ceea ce a publicat sub numele său e scrisă de aceste

femei. Și în politică a practicat impostura: de fapt, nu credea în angajamente ideologice și mărturisea că "trebuie să ai la dispoziție mai multe teorii contradictorii" pentru a le utiliza în funcție de circumstanțe și interlocutori. Astfel, adeziunea sa la marxism nu l-a împiedicat să-și sfătuiască fratele să facă o carieră nazistă, nici să-și deschidă în Elveția un cont în mărci-aur și nici să-și petreacă vacanțele în Italia mussoliniană. Celebra teorie a „distanțării” cu care Brecht a inovat în teatru, o aplica și față de principii, pentru el primordiale fiind cariera și plăcerile carnale. Fiica lui Brecht i-a dat în judecată pe biograf și editor pentru afirmațiile din acest volum.

Viața lui Dante

◆ Nouă luni înainte de nașterea la Florența, în mai 1265, în zodia Gemenilor, a unuia dintre cei mai mari poeți ai umanității, o cometă, a cărei coadă a fost vizibilă trei luni, a luminat cerul florentin. O constelație de nume proprii predestinate a prezidat și viața artistului: mama lui se numea Bella, iubita - Beatrice ("cea care dă fericirea"), propriul său

nume, Dante ("cel care dăruiește"), diminutiv de la Durante ("cel care îndură") și Alighieri ("purtător de aripi") - anunțau frumusețile și suferințele unei vieți ce va alterna sublimul (iubire, știință, putere și glorie) cu grele încercări (exilul, condamnarea la moarte). Aceste lucruri se pot citi în noua biografie cu titlul *Dante, o viață*, scrisă de Jacqueline Risset și publicată la Flammarion. Autoarea este traducătoarea în franceză a *Infernului, Purgatoriului și Paradisului*, într-o nouă versiune, iar riscantul pariu de a reconstitui Florența secolelor XIII-XIV și, în ciuda rarității documentelor, complexa viață a artistului de geniu, se pare că a fost câștigat, judecând după cronicile apărute în revistele franceze.

Un roman indian

◆ Generația care a inundat străzile pentru a-l susține pe Mahatma Gandhi, martoră a înfricoșătorului măcel ce a urmat divizării Indiei, dispăre. Cei născuți după plecarea britanicilor din 1947 nu mai au memoria directă a luptei pentru independență. Mukul Kesavan (38 de ani), profesor de istorie la Universitatea Jamia Millia Islamia din New Delhi, a publicat de curând un roman, *Privind prin*

geam (Ed. Ravi Dayal), ce narează întâmplări dinaintea nașterii sale. Eroul-narator este un copil hindus adoptat de o familie musulmană în 1942 și care privește evenimentele politice ale timpului prin prisma mamei vitrege. Publicat și în Marea Britanie și S.U.A., romanul este scris în *Indian Review of Books* - o revelație, așt din punct de vedere al subiectului cât și al scriiturii.

Băieții din Terezin

◆ *Vedem* ("Noi, avangarda!") era titlul unui săptămânal redactat între 1942 și 1944 de un grup de adolescenți din getto-ul de la Terezin. Opt sute de pagini au fost salvate și păstrate la Praga. O selecție în limba engleză a apărut recent în S.U.A., după 50 de ani de încercări vane de a o publica în Cehoslovacia. Textele constituie o excepțională mărturie despre condițiile de viață și ceea ce gîdeau adolescenții din lagărul de tranzit către Auschwitz.

Expoziție

◆ Kunsthau din Zürich prezintă până la 8 octombrie expoziția Bruce Nauman, artist american cunoscut pentru instalațiile audiovizuale multimedia și pentru sculpturile sale.

"Lucruri crude"

◆ Este titlul celui de al doilea roman al scriitoarei Lise Bissonnette (în imagine), publicat la editura canadiană "Boreal". Primul său roman apăruse în 1992 și se intitula *Marie urmărea vara*. Noua carte este un portret al mediilor artistice, prin intermediul unui impostor. După

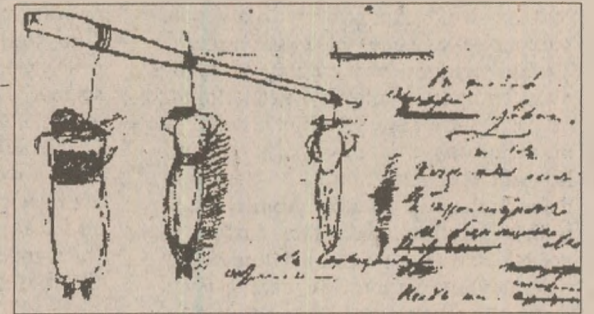
cum se subliniază în publicația "La Presse", "D-na Bissonnette a abordat această temă foarte clasică a minciunii... cu talent și cu o teribilă luciditate."

Romanul lui Nero

◆ La câteva luni după monumentală *Literatură latină* (Ed. Fayard), Pierre Grimal e prezent în librării cu o nouă carte, în care savantul lasă locul romancierului specializat în subiecte istorice: prelungire a *Memoriilor Agripinei* (1992), care a cunoscut un mare succes, *Procesul Nero* e un roman epistolar ce permite o diversitate de puncte de vedere asupra personajului cu un "dosar" așt de încărcat: asasin, histrion grotesc, incendiator, persecutor al creștinilor, matricid. "Dosarul" e alcătuit din scrisori compuse de presupuși martori și actori ai dramei jucate la Roma în timpul domniei lui Nero, imaginea care se degajă în final fiind nu a unui monstru de neînțeles ci a unui om în anume privințe atașant. Pierre Grimal nu inventează nimic ci recreează din surse antice o istorie adevărată, cu un personaj etern nesatisfăcut, neînțeles și neubuit.

Carnetele lui Pușkin

◆ Pușkin își împodobește carnetele de ciorne cu desene-autoportrete, portrete ale prietenilor, iubitelor și personajelor sale. Aceste carnete au fost publicate în facsimil, într-o ediție finanțată de o fundație britanică. O sută de exemplare au fost deja vîndute prin subscripție (1500 de lire exemplarul), altă o sută de cărți au fost donate Casei Pușkin din Petersburg pentru a fi distribuite la biblioteci, iar restul tirajului va ajunge în Rusia doar după ce fundația își va fi amortizat investiția, existînd teama ca mafia rusă să nu invadeze piața cu exemplare pirat, cu preț mai mic. În imagine, o pagină de carnet cu unul din desenele obsesive: spînzurații.

"Povestirile lui Kronen"

◆ Prezentarea la Festivalul de la Cannes și premiera în Spania a filmului *Povestirile lui Kronen* au relansat vînzarea cărții omonime, care s-a vîndut, într-un an și jumătate, în 60.000 de exemplare. Autorul ei, José Angel Mañas, are 24 de ani și romanul apărut la Ed. Destino Ancora y Delfin din Barcelona descrie aventurile tineretului bogat din Madrid, pe un ton asemănător celui al americanului Brett Easton Ellis din

Mai puțin decît zero: nopți în mașinile părinților în căutare de alcool, droguri, sex și emoții tari, pe fondul muzicii *techo* dată la maximum. Critica spaniolă e împărțită: unii cred că filmul e la fel de prost ca și romanul (ajuns la a 10-a ediție doar datorită unui fenomen de modă), alții îl consideră pe tînărul autor o revelație. Presa străină nu poate judeca, drepturile de traducere nefiind încă vîndute.

Departamentul Creație & DTP

al Companiei EXPRESIV pune la dispoziție următoarele servicii:

- tehnoredactare computerizată (ziare, reviste, cărți);	În cadrul departamentului se pot realiza:	
- creație grafică;	- afișe;	- postere;
- prelucrări imagine;	- pliante;	- fluturași;
- scanări alb-negru și color	- ti pizate;	- autocolante;
(reflective și transparente);	- etichete;	- ambalaje;
- descompunere culori.	- calendare;	- mape;
	- agende;	- foi cu antet;
	- legitimații;	- cărți de vizită.

Calitatea și rapiditatea execuției sunt garantate de echipamente Macintosh Power PC, Pentium, Umax Power Look, QMS, Epson.

Relații la tel.: 650.56.73; 650.25.92; 659.75.91; fax: 312.43.16, sau la sediul firmei EXPRESIV S.R.L., Bdul Al. I. Cuza 22, sector 1, București

Revista revistelor

Manuscrisele nu ard

APOSTROF îi alcătuiește un "dosar" și lui Nicolae Balotă, în nr. 8. El conține, pe lângă utila fișă biobibliografică, fragmente de jurnal din decembrie 1955, extrase dintr-un *Caiet albastru* a cărui poveste e tulburătoare, chiar peripețiile acestui caiet putând constitui subiectul unei cărți. ♦ Dar iată istoria *Caietului albastru*: În zorii zilei de 3 ianuarie 1956, când a fost pentru a doua oară arestat chiar în compartimentul unui tren care-l ducea de la Cluj la București, Nicolae Balotă avea în bagaje și jurnalul în care tocmai terminase de consemnat reflecțiile publicate acum în "Apostrof". Agenții Securității i-au poruncit să-și ia bagajele și să-i urmeze. Tânărul scriitor a lăsat cu bună știință în plasa compartimentului o geantă plină cu cărți, între care se aflau Jurnalul și un manuscris cu comentarii la *Psalmii* lui Arghezi. "Preferam să se piardă, să dispară, decât să cadă în mâinile acelor indivizi". Întâmplarea a făcut însă ca în același compartiment să călătorească și un tânăr cunoscut din Cluj, care, în Gara de Nord, a luat servieta, a depus-o la "Obiecte pierdute" și l-a anunțat pe Ion Negoitescu de cele petrecute. Acesta a chemat-o de la Cluj pe mama prietenului său, care a recuperat "obiectul pierdut" pretinzând că e al ei și descriindu-i cu precizie conținutul. D-na Balotă i-a încredințat spre păstrare *Caietul albastru* lui Nego. Dar peripețiile nu se opresc aici. La câțiva ani de la întemnițarea lui N.B., Ion Negoitescu e la rîndul său arestat iar caietul, salvat din nou, ajunge în garajul soților Regman. ♦ În 1964, când, după șapte ani de închisoare și doi de domiciliu obligatoriu în Bărăgan, Nicolae Balotă își revede prietenul ieșit și el din pușcărie, acesta îi restituie jurnalul, la sfîrșitul căruia, în perioada cît îl păstrase, adăugase câteva rînduri: "E singurul prieten care m-a înțeles cu adevărat. Care a crezut în mine, așa cum sunt, în integralitatea mea: deși a fost prietenul cu care prietenia s-a creat cel mai greu. Mă gîndesc la el mereu, în toate împre-

jurările și mă rog pentru el în fiecare zi. Sunt convins că și el se gîndește la mine, dintr-o sferă mult mai pură, și se roagă pentru mine. Vorbesc despre el, ca și cum ar fi *dincolo*. Deși între noi doi sper că linia care desparte pe cei de *acolo* de cei de *aici* nu există. În toate actele mele mă gîndesc la el și aș vrea să mă aprobe în tot ce fac. [I. Negoitescu]" ♦ *Caietul albastru* va apărea curînd într-un volum închinat de autor memoriei lui Ion Negoitescu. Povestea acestei impresionante, rare prietenii între doi scriitori de înaltă valoare intelectuală și umană e completată în "Dosar" cu o scrisoare pe care Ion Negoitescu o trimite surorii lui N. Balotă, imediat prietenului, și în care spune: "Îmi dau seama de momentele tragice prin care treceți și mă gîndesc mai cu seamă la sărmana doamnă Balotă, care nu are alături de ea pe Nicu, în această ocazie atît de dureroasă. Ca bun prieten al lui Nicu, te rog să-i transmiți din partea mea, ca și cum i-ar vorbi fratele vostru însuși, căci cunosc bine dragostea lui mare și grija zilnică de întreaga sa familie, un gînd bun de încurajare. Și să-și aducă aminte că totdeauna, oricît de grele au fost încercările, soarta cea bună a lui Nicu a învins pînă în cele din urmă. E un băiat prea din cale afară de excepțional, ca inteligență, ca posibilități creatoare și ca suflet, pentru ca destinul însuși al țării noastre, care are nevoie de personalități rare, ca a lui, să nu-i sară în ajutor."

Sfaturile purtătoarei de cuvînt

După ce și-a făcut un stagiu la DIMINEAȚA, pe vremea cînd pentru ziarul cu pricina de-abia se crăpa de ziuă, Jeana Morărescu a devenit purtătoare de cuvînt a ministrului Culturii. Cum în această calitate se pare că nu prea are ce face, s-a trezit în ea un avînt propagandistic și oarecum amoros. Adică a început să răspundă la scrisori care nu-i sînt adresate și ca orice gospodină care-și confundă craița cu funcția, distinsa purtătoare de cuvînt se dedă la generalizări năucitoare. Ea răspunde scrisorii pe care o româncă aflată în Germania o adresează revistei *EXPRES MAGAZIN*. Autoarea scrisorii ar vrea să se întoarcă în țară, dar se teme că nu prea are de ce s-o facă. E un punct de vedere. Jeana Morărescu îi răspunde în *DIMINEAȚA* invitînd-o să revină în România neîntîrziat și iată în ce termeni: "Ai curaj doamnă (sic) și revino în țară! Vei vedea că în România, dacă nu toată lumea se poate înfrupta din bunătățile scoase pretutindeni la iveală, cu chibzuință chiar cei cu venituri modeste își pot aranja un trai în limitele decenței." Asta în timp ce guvernul tocmai a scos o Hotărîre prin care se arată dispus să acorde ajutor social la vreo două milioane de concetățeni ai noștri, din cauză că aceștia n-o pot scoate la capăt cu veniturile lor modeste. Pentru o persoană aflată în anturajul guvernului, Jeana Morărescu dovedește că habar n-are nici măcar de ceea ce face guvernul, ca să nu mai vorbim despre gîndirea ei personală asupra persoanelor cu venituri modeste din România. Astfel că din două, una. Ori purtătoarea de cuvînt a ministrului Culturii minte cu bună știință, ori face asta din ignoranță. În ceea ce ne privește, o sfătuim pe Jeana Morărescu: ai curaj, doamnă, revino pe pămînt și după aceea

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42. (foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13. Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

Tipar: grupul draqo print
TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel. 335.93.18; fax: 311.33.75

LA MICROSCOP

Lumea nouă

PÎNĂ ÎN '90, era simplu să-ți dai seama ce se întîmplă în România. Și pentru fiecare din noi nu era deloc complicat să priceapă ce se întîmpla cu el însuși. Nu mă gîndesc aici la chestiunile particulare, cele din pricina cărora mulți dintre noi cred că viața lor e un subiect interesant de roman. Și nu mă gîndesc nici la acele conflicte interioare care fac obiectul psihanalizei. Ci la ceea ce știam despre lumea din care făceam parte și despre rolul pe care fiecare dintre noi îl avea de jucat. Acum, pentru omul obișnuit, România e o lume nouă. Ea nu mai e ce era, dar nu e ceea ce în '90 speram să devină. Mulți dintre cei cu care am stat de vorbă în ultimii ani mi-au spus că nu-și dau seama ce se întîmplă, de fapt, în țara asta. Poate din această cauză, sînt destui cei care trăiesc ca în vis sau amestecă visul cu realitatea, străduindu-se să supraviețuiască. Lumea nouă pare cinică și de multe ori chiar e astfel. E o lume în care se fură mult și în care principala monedă de schimb e disprețul. Și asta fiindcă vechea monedă forte în România era frica. Ne disprețuim unii pe alții, azi, fiindcă ieri eram deprinși să ne suspectăm. Iar nebunia hoției de care sînt cuprinși diverși concetățeni ai noștri face parte din aceeași patologie a fricii.

În ultimii ani, chiar și limbajul comun s-a schimbat. E un limbaj agresiv, încărcat de invective și de injurii, înrudit cu vechea limbă de lemn tainic și trainic. Ar fi fost imposibil ca vorbirea comună să-și recapete naturalitatea înainte de a trece printr-o variantă intermediară, cea de azi, în care subconștientul colectiv și-a deșertat toate rezervele de nemulțumire și de frustrare. Înjurătura și invectiva care se aud azi, la tot pasul, în țara noastră, sînt dovezi că fiecare dintre noi încearcă să intre în posesia acestui bun comun care e limbajul. Expresia deocheată întrebuintată în public e tot un fel de încercare de privatizare, dar la capitolul limbajului. Omul care injură în tramvai sau pe stradă n-o face numai pentru a fi băgat în seamă, dar și pentru a deveni și el proprietar pe ceva.

Cei care cred că violențele de tot soiul, începînd de la cele de limbaj și

încheind cu crimele al căror mobil e cine știe ce fleac, sînt urmarea prea marii libertăți din România se înșeală. Dispariția dictaturii nu înseamnă că automat a crescut libertatea individuală. A crescut doar numărul abuzurilor care, pe vremea lui Ceaușescu, erau rezervate aleșilor regimului. Această boală socială al cărei principal simptom se manifestă prin întrebarea "Știi cine sînt eu?" nu e invenția comunismului. Eugen Ionescu declara cîndva că a plecat din România și din pricină că îl călca pe nervi această criză de identitate a compatrioților săi. În ultimele decenii însă acest "Știi cine sînt eu" a căpătat proporții de coșmar deoarece mecanismul social îi dovedea la tot pasul individului că, la o adică, nu era nimic.

Nu știu dacă există azi în țara noastră persoană care să nu fie marcată într-un fel sau altul de experiența totalitarismului. Probabil că nu. Nu-mi dau seama cît timp ne va trebui ca să scăpăm de efectele acestei experiențe. Suspiciunea, duplicitatea, înclinarea de a băga pumnul în gura celui alt nu se vindecă de pe o zi pe alta. Iar dacă aceste trăsături sînt speculate politic, cum se întîmplă acum, șansele de vindecare se îndepărtează simțitor.

Cine își închipuie că în România e nevoie de măsuri de mînă forte se înșeală. E nevoie de măsuri exemplare, ceea ce e cu totul altceva. Măsura exemplară nu e să arestezi portarul fiindcă directorul fură, nici să treci în rezervă un amărît de sergent major care face și el ce vede la alții. Măsura exemplară înseamnă să aplici legea nediscriminatoriu. Ba chiar, aș zice, cu un plus de severitate față de cei care se află în funcții publice. Numai așa vom ajunge ca la asemenea funcții să aspire oameni corecți care își fac ideal din servirea societății, nu din căpătuiala cu ajutorul funcției. Numai așa va dispărea din România specia ploșniței politice. Altfel, sentimentul de înstrăinare față de lumea nouă va deveni un adevărat coșmar. Și sînt destule semne că acest coșmar se apropie.

Cristian Teodorescu

studiază nițel gramatica. ♦ În *VREMEA* lui A. Păunescu și familia, Dumitru Popescu scrie un soi de dialoguri cu un interlocutor imaginar în care plînge duios după bunăstarea din timpul comunismului. Care comunism, care bunăstare? La noi n-a existat nici un fel de comunism, ci un soi de tranziție permanentă către comunismul Fetei Morgana. Om care n-a stat la cozile umilitoare ale socialismului biruitor și n-a avut de-a face cu lipsurile de tot soiul de care ne-am bucurat din plin pe vremea după care oștează, Dumitru Popescu are însă meritul că observă că nici azi lucrurile nu stau mai bine. Partea amuzantă e că Dumitru Popescu plînge livresc după bunul comunism de odinioară în ziarul unui susținător al actualei puteri. ♦ Senatorul Dumitrașcu și-a mutat bagajul de vorbe la *VREMEA*, de cînd nu mai apare foaia lui CVT. Acest inept își permite să se lege de unul dintre cei mai de seamă oameni de cultură ai României, Adrian Marino, declarîndu-se dezamăgit de vederile politice ale teoreticianului clujean ale cărui cărți sînt traduse în mai toată lumea. Cu cine și-o fi dat doctoratul acest Dumitrașcu? și mai ales cine i l-a dat? Fiindcă acest profesor căznit și doctor de două parale n-a învățat că respectul față de un cărturar n-are nici o legătură cu divergențele politice. Complexele de candidați la repetenție îi fac pe diverși să-și uite lungul nasului.

♦ Apropo de lungul nasului, un oarecare funcționar din Ministerul de Externe de pe vremea lui Ceaușescu, inginer de nave ca profesie, a fost numit secretar de stat în Ministerul Culturii din partea PRM. Cel puțin așa a anunțat *EVENTIMENTUL ZILEI*. Asta ne lipsea. De priceput ce era în îndeletnicirea lui, Sever Meșca a fost uns ca secretar de stat la cultură. Și ne mai mirăm de ce merg lucrurile prost în România! ♦ O notă de cinci rînduri despre Marin Preda, apărută în *ZIUA* (nr. 346), îngrămădește o cantitate record de informație falsă. Marele prozator s-ar fi născut la Slișteștea (și nu la *Silișteștea*)-Gumești, dar să admitem că aici e vorba de o greșală de tipar. Nu același lucru se poate spune despre afirmația că Preda a debutat "spre sfîrșitul celui de-al doilea război mondial". A debutat în 1942, deci nu la sfîrșitul ci în timpul războiului. De-a dreptul stranie este prelungirea vieții lui Marin Preda cu șase ani: "Scriitorul a murit în iarna anului 1986"! Data reală: 15 mai 1980. Și, în încheiere, o curată baliverună: "desul acestuia (al lui Preda, n.n.) a fost anunțat abia după cinci zile de la trecerea în neființă". Nici vorbă de așa ceva, dar foamea de senzațional a unor publicații face să le ajungă în pagini orice.

Cronica

16 pag. - 500 lei